

No. 1 (27a)
3 JAN.
1916
AFZONDER-
LIJKE
NUMMERS
7½ CENT

Panorama

VERSCHIJNT 2 MAAL PER WEEK

A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ - LEIDEN

ABON-
NEMENT
PER
KWARTAAL
26
NUMMERS
f 1.30

1916

VREDE

1915-1916

Vóór alles, lieve lezeressen en vriendelijke lezers: een in alle opzichten gelukkig en voorspoedig jaar 1916, zoowel in zaken- als in familielevens!

Wij hopen, dat de vriendschap en genegenheid, die gij voor ons blad gedurende zijn bestaan zijt gaan gevoelen, en waarvan ons steeds zulke ondubbelzinnige blijken werden gegeven, ook in het nieuwe jaar — en lang nog daarna — onaangestast zal mogen blijven; dat het gevoel van saamhoorigheid, dat „Panorama” en zijn lezers bindt, nóg hechter en nóg sterker worden zal.

Wij voor ons zullen niets nalaten om dien wensch in vervulling te doen gaan; kosten noch moeite zullen ons te groot wezen om voort te blijven gaan op den ingeslagen weg: voor allen het beste van alles te geven.

Niets zal ons daarvan terughouden, zelfs de alles be- en overheerschende oorlog niet. Als bewijs daárvan gunnen wij u een kijkje in ons programma voor 1916, waarop ge, ondanks de stijging der grondstoffen en van het papier, waardoor de exploitatiekosten van ons blad ongeveer 1/3 hooger zijn, o.a. een uitbreiding van ons tijdschrift tot 24 pagina's per week vindt, zonder eenige prijsverhoging of kleiner worden van 't formaat.

Door deze uitbreiding zullen wij natuurlijk in de gelegenheid zijn om enkele rubrieken, die wij voorheen door de talrijke actuele oorlogsgebeurtenissen genoodzaakt waren of in 't geheel niet, of gedeeltelijk te geven, thans weder geregeld op te nemen, zonder daarmede aan den overigen inhoud te kort te doen.

Het ligt dan ook in onze bedoeling, wederom geregeld de rubriek „Voor de Jeugd” alsmede een boeienden roman, enz. te geven.

Plannen voor wedstrijden en premies zijn in voorbereiding; boeiende novellen en schetsen van bekende Nederlandsche belletristen in flinke hoeveelheid in voorraad!

Thans genoeg over onszelf gesproken.

Wanneer dit nummer van ons blad in uw bezit komt, spoed! het jaar 1915 zich ten einde.

Het is nu eenmaal gewoonte, om, als een jaar bijna is uitgeleefd, in herinnering nog eens alles te overdenken wat het aan lief en leed gebracht heeft. Ook ditmaal willen wij van deze gewoonte niet afwijken en dan treft het ons al dadelijk dat het leed in het afgelopen jaar overwegend groot is geweest.

't Was een jaar van groote en smartelijke ellende, dat rouw en droefenis in vele gezinnen gebracht heeft; een jaar van schokkende en de-menschheid-onteerende gebeurtenissen, zooals er in de wereldgeschiedenis geen tweede is aan te wijzen.

Ons land is, dank zij het beleid van Haar, in wie ons volk het symbool van zijn eenheid ziet, voor den oorlog gespaard gebleven. Niet dat ook wij niet den gees van den oorlog hebben gevoeld. O, ja! Maar laat ons dankbaar zijn, dat wij den strijd tot heden buiten onze grenzen hebben weten te houden. Wij hebben ons leeren schikken in den bijzonderen toestand en het mag een verblijvend verschijsel heeten, dat de fiere, oud-Hollandsche geest ons volk niet verlaten heeft. Integendeel, men heeft zich kunnen overtuigen, dat het nog over een groote hoeveelheid energie beschikt, groot genoeg om de moeilijkheden, die zich dagelijks als gevolg van den oorlog voordoen, het hoofd te bieden.

Het zou ons te ver voeren in dit korte stukje uit te weiden over alles wat op het gebied van handel en industrie in het afgelopen jaar bereikt is; daarvoor is onze ruimte te beperkt en wij gelooven ook niet dat het nu reeds 't juiste oogenblik is om op te sommen welke nieuwe industrieën ontstaan zijn. Wel kan er getuigd worden, dat getracht wordt de lijst van artikelen van Nederlandsch fabrikaat zooveel mogelijk uit te breiden en dat de werkloosheid niet groter dan in normale jaren is geweest. Dit alles moet ons tot dankbaarheid stemmen en ons het nieuwe jaar vol moed doen beginnen met den innigen wensch, dat 1916 de wereld den zoo lang verbeiden vrede moge brengen! — Dit zij zoo!

DE REDACTIE.

Omranding van een Nieuwjaarsgedicht uit de 18e eeuw, door Schuurman, Rotterdam.

Nog knallen in sommige dorpen en op het platteland de schoten door den donkeren nacht als de klok het oude jaar uit, en het nieuwe heeft ingeluid. Nog wordt overal in het land de post overstelpt met talloze kaarten en kaartjes, die, eigenlijk volkomen uitdrukkingloos, moeten vertolken dat op dien eenen dag van de drie-honderd-vijf-en-zestig, op dat rustpunt in den gelijkmatigen loop der tijden, de menschen elkaar een beleefdheid aandoen.

Links: Een nieuwjaarswensch uit de 15e eeuw. In de omranding de woorden: Sum novus ut pura puer ortus virgine Christus, Sic tibi sit foelix hic novus annus homo. — Rechts: Een merkwaardig voorbeeld van een 15e eeuwse nieuwjaarswensch. Het kind Jezus staat als stuurman op het voorschip. Op den band staan de woorden: Zuch off den segel wir sint am land — Und bringen gud ior manger hand. Er onder: Von Alexandria kom ich har gefarn — Und bringe vil guter ior die wil ich nit sparn — Ich wil sie gebe umb kleines gelt — Rechter und got liep ha ich damit wolt ugelt.

Nog wordt er door een groot deel van de meer afhankelijk klassen in de maatschappij gevestigd op de nieuwjaarsgiften en is zelfs die gift dikwijls een rechtmatige eisch. Maar allengs verminderen ook deze nieuwjaarsgewoonten. Men voelt de banaliteit, het gemis aan werkelijke symboliek en het „befoelen” wordt door andere dingen vervangen. Bovendien: de egaliserende tijd, die zooveel karakteristieks op allerlei gebied heeft doen verdwijnen, oefent ook hier zijn invloed uit en zal zelfs de resten van de eeuwen-oude gebruiken — want dat zijn de bovenbedoelde, nu in banalen vorm overgegangene, gewoonten — geleidelijk oplossen.

Het Nieuwjaarsfeest is bij verscheidene volken der oudheid een der voornaams en meest grandiose feesten

Plaatje boven den Heilwensch van Lantaarnopstekers.

geweest. De Perzen vierden het als het geboortefeest van den zonnegod Mithra en gaven elkaar velerlei geschenken. De Romeinen brachten op den eersten Januari offeranden aan Janus (den god met de twee gezichten; het eene oud, het andere jong). Zij wenschten elkaar reeds toen veel goeds toe en gaven elkander geschenken, in het begin bestaande uit vruchten (met goud versierd soms) later uit kleine koperen munten. Bij de Germanen was de Nieuwjaarsdag een der drie voornaamste dagen van het groote Joel-feest, dat van 25 December tot 6 Januari duurde en dat de herrijzenis van het licht bedoelde te vieren. In den „jaarsnacht” vooral werden gastmalen en drinkgelagen gehouden. Daarbij werd zooveel mogelijk gedruisch gemaakt door het blazen op hoorns en het slaan op trommels en ketels; want dit was het beste middel om de booze geesten te verdrijven, die anders zouden overgaan in het nieuwe jaar. En als bewijs dat men elkaar geluk toewenschte, werden geschenken rondgezonden.

De voorgangers van het Christendom bestreden die heidensche gewoonten zooveel mogelijk. Maar waar de gehechtheid aan de feesten bij de tot Christenen bekeerden reeds zoo sterk was, dat de Christenfeesten als Kerstmis, Nieuwjaar, Paschen enz., gesteld werden op de oorspronkelijke data der heidensche feesten, al was het dan ook met andere beteekenissen, daar ligt het voor de hand dat de klachten en vermaningen van Eligius en Bonifacius weinig uitrichtten. Inderdaad zijn juist bij 't Nieuwjaar-vieren de tradities van een buitengewone, alles trotseerende taaiheid gebleken. Want de feesten in de middeleeuwen, ruim duizend jaar dus na de Germaansche, droegen in eenigszins anderen vorm nog steeds hetzelfde karakter. Ook toen nog de viering van het oude in het nieuwe, elk in eigen kring. „Families thuis, schutters in den Doelen; de gildebroeders onder elkander, 't gemeen in de taveernen”, zegt Ter Gouw in zijn Volksvermaken. „Ook toen nog maaltijden en drinkgelagen, terwijl er velen vermomd over de straten gingen en nieuwjaarsliedjes zongen, als:

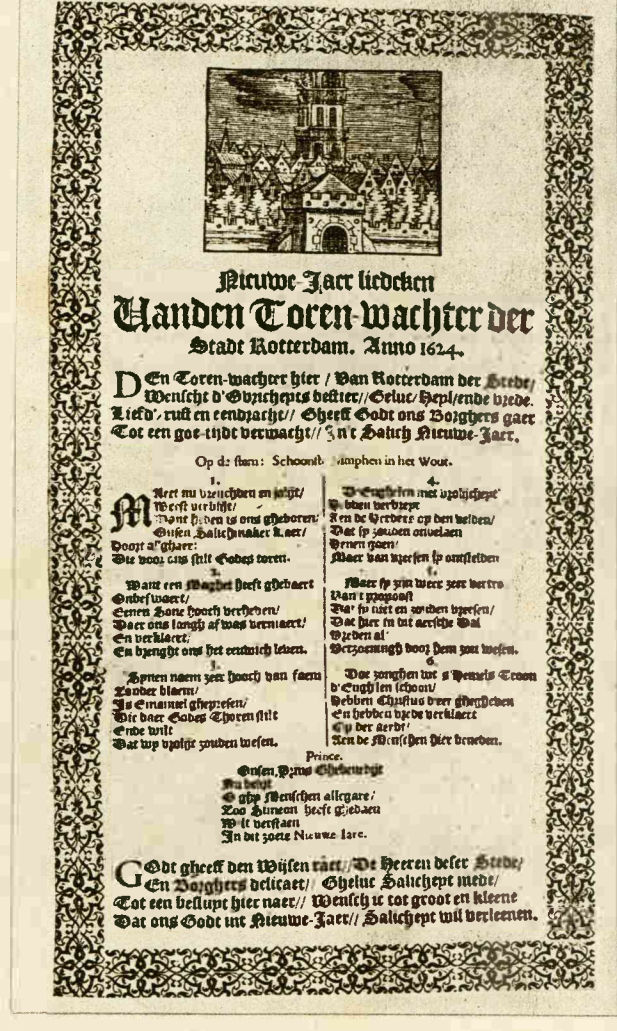
„Nu singhet en ctinghet mit groot gheluut
Al in den Nyeuwen jaeren
Den Ickers jaeghet al uut ende uut
Her Jhesus moet ons bewaren.”

Allengs werd echter dat Nieuwjaar-vieren door de overheid verboden. Eerst het vermomd over de straat gaan (in Amsterdam in 1461). Daarna het Nieuwjaarzingen, dat (eveneens in Amsterdam), verboden werd in 1578 („op pene van 't overste kleed te verbeuren”) In andere steden ging het echter niet zóó grif, want in 1758 was er zelfs nog een verbod voor noodig! Meer moeite had de overheid met het verbod om te schieten en feitelijk heeft men die oude gewoonte (die nu uitgelegd wordt als een begroeting van het nieuwe jaar doch eigenlijk niets anders is dan het kabaal der Germanen om de booze geesten uit te drijven en „het groot gheluut om de Ickers — d.i. de nikkers, duivels — uut te jaeghen, overeenkomstig 't bovenstaande liedje) nooit met succes kunnen bestrijden.

Zoo was het b.v. in Goor nog in de vorige eeuw gewoonte, dat tegen twaalf uur de klepperman, nachtwacht en trommelslager bijeenkwamen voor het huis van den burgemeester om dan aan het hoofd van de burgerij, die

Typische Klapwakerswensch (1808).

Een der oudste gedichte wensen van den Rotterdamschen torenwachter (1624).

KERSTMISVIERING.

Een Kerstmisuitdeeling van het Leger des Heils te 's-Gravenhage, waarvoor de gelden zijn bijeenverzameld door middel van de bekende, langs de straten opgehangen ijzeren potten. (foto „Rembrandt”)

Die vreeselijke Oogen!

De geschiedenis van een zonderlingen Oudejaarsavond door PIET VERSCHUREN.

We zaten rondom den vroolijk brandenden haard in het schemerduister van Pierre Labelle's atelier.

Hij zelf zat aan den kant, Castro, de donkerbaardige Italiaan, in 't midden van den halven cirkel. Het was gezellig in het atelier, warm en droog, terwijl daarbuiten de wind gierde en een dikke sneeuwjacht den voorbijgangers in het gezicht joeg.

De vlammen in den haard tooverden allerlei grillige vormen op de eiken meubelen, de oude wapenrusting en de veelkleurige doeken aan den wand.

We rookten er allen dapper op los, zoodat dikke rookwolken boven onze hoofden zweefden. Naast ons op den grond stonden onze glazen, gevuld met punch piqué. Op een ezel tegenover den haard hing een schilderij zonder lijst, dat af en toe door de vlammen verlicht werd. Het was een mannenkop, nog onvoltooid, niet meer

dan een schets, krabbels op een grijzen, achtergrond, waarop slechts de oogen, geheel afgewerkt, volkomen en duidelijk uitkwamen. Het waren vreemde, vreeselijke oogen, en als de vlammen ze belichtten, schenen ze te leven in het schimmige bleke gelaat. Die oogen waren zoo spookachtig, er sprak zulk een intense vrees uit, dat Mosveld, onze jongste confrater, zijn stoel half omdraaide, opdat hij ze maar

niet zien zou. Pierre rookte niet, hij zat ineengedoken in zijn stoel, terwijl hij nu en dan zijn lange gele rechterhand zonder te zien, naar zijn glas uitstreekte. Labelle had onder de kunstbroeders den naam van „Gekke Piet”. Hij woonde alleen; niemand wist veel van hem. Hij was evenwel een groot genie, dat erkenden we allen. Realist als hij was, schilderde hij de ellende tot in haar uiterste consequenties.

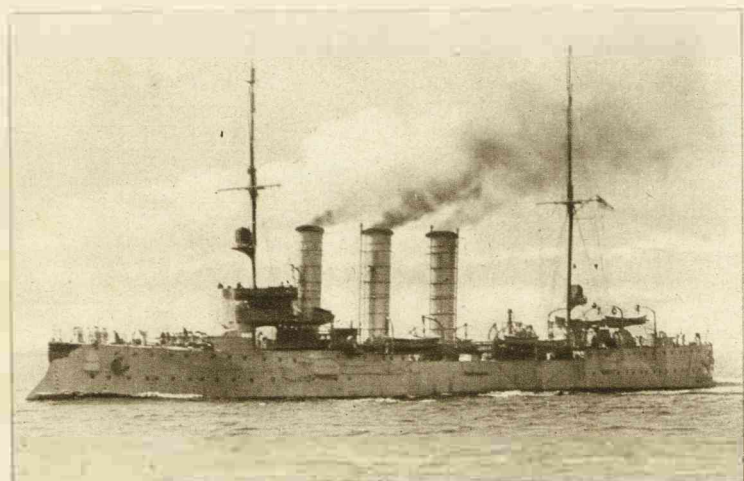
Het was niet zonder reden, dat wij hem „Gekke Piet” noemden, want hij had zonderlinge gewoonten; sloot zich soms twee dagen in zijn atelier op zonder voedsel. Vaak was hij weken lang weg, niemand wist waarheen. Ook in zijn gedragingen was hij vreemd, excentriek, en nochtans had hij een groot overwicht op de jongere kunstbroeders. Zij luisterden naar en geloofden in de meest buitensporige stellingen, die hij verkondigde en waarover wij ouderen glimlachend de schouders ophaalden. „Schilderen is een deel van jezelf, van je leven geven. Ik zou voor een schilderij alles kunnen geven; ik zou er voor kunnen sterven!” „Nonsens, Pierre!” riep Castro uit. „We hebben allen gepaste liefde voor de kunst, maar er voor sterven — klets!”

EEN SPORTJUBILEUM.

Onder Voorburg werd op den 2en Kerstdag een gecostumeerden voetbalwedstrijd gespeeld ter viering van het tienjarig sportjubileum van den heer Ber Posman, een bekende figuur in de voetbalwereld en een der steunpilaren der „V.U.C.” — Hierboven de gecostumeerde elftallen. (foto „Rembrandt”)

EEN OORLOGSBEELD UIT JERUZALEM.

Soldaten van het staande Turksche leger brengen de in Jeruzalem aangetroffen onderdanen van vijandelijke mogendheden naar concentratie-kampen. In de onmiddellijke nabijheid van Jeruzalem is een uitgebreid kamp opgeslagen, waar de manschappen en het benodigde krijgsmateriaal wordt bijeengebracht, voor den voorgenomen aanval op Egypte.

DE DUITSCHE KRUISER „BREMEN” GETORPEDEERD.
De Duitse kruiser „Bremen”, die in de Oostzee door een vijandelijke duikboot is getorpedeerd. De „Bremen” is 9 juli 1903 van stapel geloopt en had een bemanning van 303 koppen.

GENERAAL VON EMMICH.†

In den ouderdom van 66 jaar is te Hannover plotseling overleden de Duitse infanterie-generaal Otto von Emmich, uit dezen oorlog vooral bekend door de verovering van Luik, die onder zijn bevel plaats vond.

DE VELDTOCHT IN SERVIË.

De verwoeste brug over de rivier Morava bij Proskovze waarnaast de Duitschers een nieuwe gebouwd hebben. (V.F.B.)

„Het is geen klets,” ging Pierre op zijn zonderlingen halffluisterenden maar toch zoo doordringenden toon voort. „Ik heb de kunst lief! Dood, wat is dat? Slechts een groote slaap. En leven — Leven is de tijd voor de kunst! Ik wil de wereld geven voor een nieuwe waarheid. Jij hebt de kunst lief, zeg je, maar jouw liefde is armzalig!”

„Kom, Pierre, je bent onredelijk. Je hebt een reputatie, jouw werk wordt goed verkocht, de kunsthandelaars zijn vriendelijk tegen jou! Wat wil je meer? Wees tevreden!” De Italiaan zuchtte; de kunstkoopers waren niet vriendelijk tegen hem.

„Waarom, vriend? Omdat de wereld dwaas en gauw volstaat is? Ik heb nog nimmer de waarheid geschilderd, nimmer, nimmer!... Maar eenmaal zal ik 't doen. Ik zal eenmaal iets scheppen, waarvan je kunt zeggen: dat is waarheid!”

„Ouwe jongen, jouw stukken zijn al waar genoeg. Je bent de meest belovende realist. Sommige van je werken doen me rillen!”

„Ik wil *waarheid* schilderen. Maar nu niet, nog niet. Op

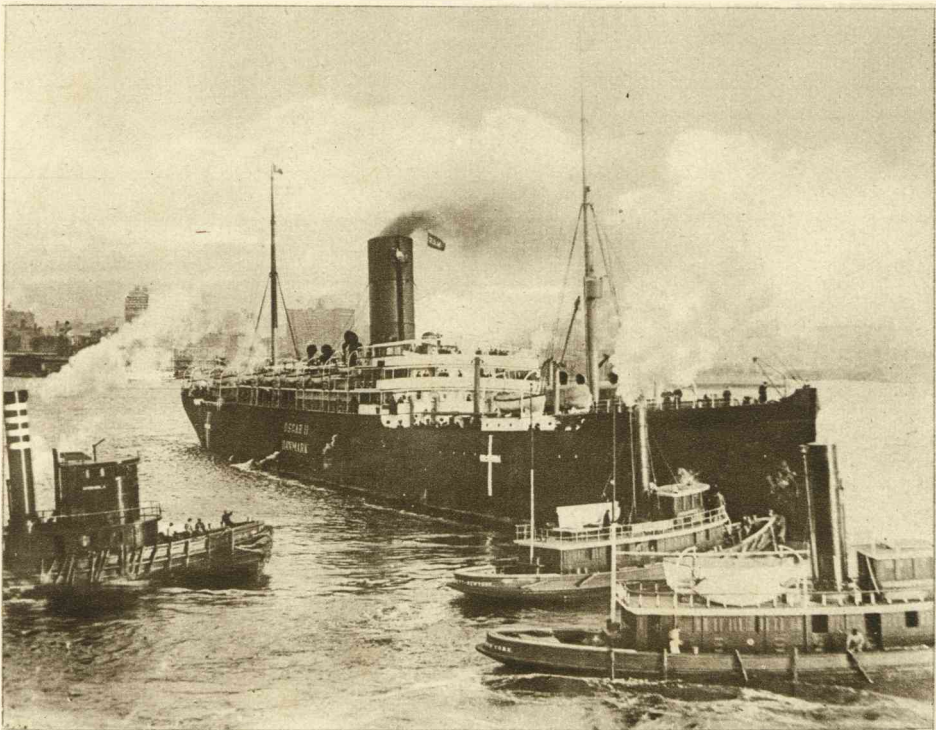
EEN INDRIJKWEKKENDE PLECHTIGHEID.

De begrafenis met groote militaire eer der slachtoffers van de ontploffing welke onlangs in een munitiefabriek te Graville plaats had. Talrijke Belgische, Fransche en Engelsche autoriteiten waren bij de teraardebestelling tegenwoordig.

„Denk aan de mogelijkheid, mijn vriend. Het zou grootsch zijn, het zal grootsch zijn als ik slechts vinden kon... Het is mij slechts om de oogen te doen. Ik zie bijna alles wat ik noodig heb, maar ik heb geen zekerheid en — ze moeten echt zijn; er moet krankzinnigheid in wezen. Denk eens aan zulke oogen! Hoe heerlijk om die op het doek te brengen. Ze moeten vertellen van een woesten honger. Het gelaat? — Moet geen vleesch meer hebben, slechts vel en been, een verdroogd masker... maar de oogen moeten blijven, moeten leven met hun krankzinnig starenden blik, met hun onvoldane begeerte!”

„'t Is schandelijk, misdadig! Noem je dat kunst, Pierre?”

„Geen kunst? Geen kunst? Wat weet jij van kunst? Castro?” De schorre, fluisterende stem werd niet luider maar intenser en trilde van ingehouden passie. „Kunst is waar. En dit zal waar zijn als ik de oogen gevonden heb. Wat weet jij van kunst? Jij schildert zoetemelksche landschapjes, die ruiken naar gras en mest. Ik heb hier in dit atelier nachten rondgelopen, zoekende naar waarheid. Heb je mijn schilderij „De Exe-

DE VREDESEXPEDITIE VAN HENRY FORD.

Links: Het vertrek te New York van de „Oscar II”, het schip waarmee de bekende vredescommissie onder leiding van Henry Ford naar Europa kwam. Rechts: de heer Henry Ford (x) aan boord der „Oscar II”. Zoals men uit de berichten in de pers heeft kunnen opmaken, is het lot de expeditie niet bijzonder gunstig geweest; o.a. werden enkele harer leden door ziekte verhinderd een werkzaam aandeel aan de vredesbeweging te nemen. Thans zou, volgens de laatste tijdingen, Henry Ford wederom naar Amerika zijn teruggekeerd.

zekeren dag zal ik het doen, en dan zul je sidderen!”

Pier Wiebenga, die tot nog toe gezweven had, stond op en liep langzaam naar den ezel.

„Wat is dat, Pierre?” vroeg hij gemelijk.

„Een schets, 'n prul. Ik kan 't niet goed krijgen — nog niet. Maar het zal komen — het moet komen! Ik zou mijn leven, mijn ziel willen verkoopen om te schilderen... wat ik schilderen wil!”

„Wat moet het voorstellen?” De Fries ging weer zitten, het was te duister om iets te onderscheiden.

Pierre leunde voorover, zijn oogen hadden een eigenaardigen, afwerenden blik.

„Ik heb het genoemd Tantalus-kwellingen. Een man aan handen en voeten gekluisterd sterft in een kerker den hongersdood. De heerlijkste spijzen zijn vóór hem aangericht, hij kan ze zien en ruiken, maar niet bereiken. Ik heb hem geschilderd in het uur vóór zijn dood. De stervende man, nog slechts een hoop beenen, staart met geheel zijn ziel naar de onbereikbare spijzen.”

„Wat 'n luguber onderwerp!” merkte Castro op.

EEN GROOTSCHHE HULDIGING.

De huldiging in „Olympia” te Parijs, van het regiment marine-soldaten, dat de Duitschers bij de Yser heeft tot staan gebracht, ondanks het feit dat zij in aantal veel kleiner waren. De mannen werden in den Schouwburg op versnaperingen onthaald, terwijl hun na afloop door het publiek een spontane ovatie werd gebracht.

cutie” reeds gezien?” vroeg hij enthousiast.

„Ja, gruwelijk! Men zag den doodsschrik in de oogen van den misdadiger op het zien van het schavot!”

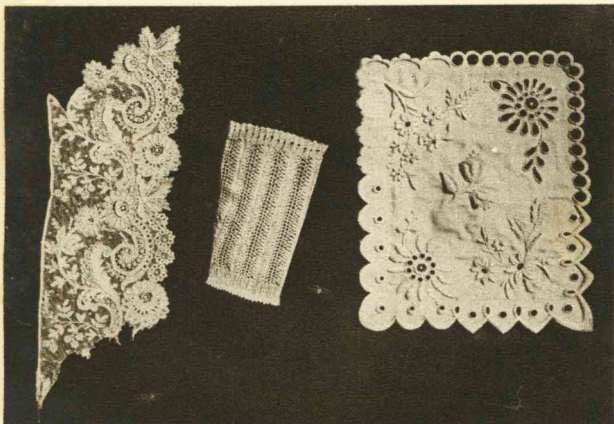
„Ik bestudeerde in het buitenland langen tijd de ongelukkigen, die werden terechtgesteld. Het gelaat dat ik schilderde was dus natuurgetrouw. Ik kon die angstige gelaatsuitdrukking schilderen, omdat ik ze gezien had. En zie nu eens naar die studie met die oogen vol doodsangst... Paul Mosveld is er bang van, hij heeft zijn stoel omgedraaid! Bah! Ik heb die oogen al honderd maal geschilderd. Ik zag in Londen meermalen stervende lieden, maar die hadden geen voedsel in hun nabijheid. Dat maakt een verschil, een groot verschil! Maar wat weten jullie van ware kunst, je getroost je nooit de minste opoffering. Jullie schildert altijd lievigheiden, maar geen waarheid. De criticus noemt mij realist, dat ben ik niet. Ik ben alleen een beetje dichter bij de werkelijkheid dan anderen. Dit schilderij zal waar realisme zijn als ik het gezicht met deze oogen vind. En — ik zal het vinden!”

ZWARE BRAND AAN DEN ZWAANSHALS TE ROTTERDAM.

Door een zware brand is de bekende sigarenfabriek der firma B. van der Tak en Co. aan den Zwaanshals te Rotterdam, in de asch gelegd. Van het geheele fabriekscomplex is niet veel meer dan een puinruïne overgebleven; alleen de voorgevel van het hoofdgebouw heeft zich nog voor een gedeelte met de zijmuren staande gehouden.

Het rozige haardvuur bescheen Pierre's gelaat, een mager, energiek gelaat, dat nu echter spookachtig aandeed.

HET JUBILEUM DER INDUSTRIESCHOOL TE AMSTERDAM.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Industrieschool voor vrouwelijke jeugd te Amsterdam werd een kleine tentoonstelling georganiseerd van het werk der leerlingen van nu en in het begin der oprichting. Onze foto stelt voor: gehaakte kant, een gebreid polsmotje en een borduurlap, alles dateerend uit het jaar 1881.

„Ik zal ze vinden, ik zal ze vinden!” ging Pierre voort. „Die oogen met een menschenziel er in, de ziel van een man, krankzinnig van honger en onvoldane begeerten!”

We bewogen ons onrustig op onzen stoel.

„Je bent een duivel, Pierre!” zei de Italiaan. „Ik ruik het knekelhuis als jij zoo praat.”

„Vriend!” antwoordde Pierre, „er is zoo veel dood in de wereld, dat leven er een nieuwe phase van is. De wereld is een grootter knekelhuis, dan jullie wel erkennen wilt. Die zoete landschappen met bloeiende boomen, witte schapen en popperige herderinnen, wat wacht hun anders dan de dood? Jullie ziet dat niet, maar ik wel!”

„Pierre, houd op! Jouw praat is niet aan te hooren. Ik schilder liever landschappen dan te wroeten in de ellende en het afgrijpselijkste te bedenken om kleur aan je techniek te geven.”

„Dan, vriend, ben je een dwaas en weet je niets! Je hebt geen stem in je ziel; ik wel en

De vorige maand vond onder veel ceremonieel — zooals gebruikelijk is — de huwelijksvoltrekking plaats tusschen den Soesoehoenan v. Soerakarta en de dochter v. d. Sultan v. Djokjakarta. Het huwelijk had plaats na veel plechtige voorbereidingen en op een dag, die na nauwkeurige berekeningen als gunstig werd beschouwd. Onze foto's geven, links: een groep Solo'sche prinszen, wachtend op de aankomst der bruid. Rechts: Het overbrengen van de rang-insignes en andere waardigheidssteekenen van Solo naar Djokjakarta. Hiervoor waren 200 personen nodig. (V.F.B.)

PLECHTIGE INSTALLATIE VAN DEN NIEUWEN BURGEMEESTER VAN RIJNSBURG.

Verleden week had gedurende de raadszitting de plechtige installatie plaats van den heer J. L. Bosschier als burgemeester van Rijnsburg. Rechts vóór de tafel zittend (met amtsketen om) de nieuwe burgemeester. (V.F.B.)

spreekt — ja — een oude man moet het zijn — oude lieden hechten aan het leven.”

BELGISCHE GEÏNTERNEERDEN-QUICK.

Zondag 2en Kerstdag speelden de Belgische geïnterneerden uit Harderwijk een voetbalwedstrijd tegen het Haagsche elftal „Quick”. De wedstrijd, die zeer geanimeerd was, eindigde in een gelijk spel 2-2. — Hierboven het Belgisch elftal. (foto Sijes.)

„Wie was jouw model?” vroeg Wiebenga.

„Ik heb den kop geschetst naar den ouden Marsman.”

„Nou, die is ellendig genoeg; zelfs voor jou! Hij heeft een prachtige kop! Jan Nielsen heeft hem geschilderd als de „heilige Petrus!”

„Ja, een mooie kop, — een fijn gelaat... maar hij is niet verhongerd genoeg! Hij is mager en zwak, maar heeft weinig behoefte aan eten; daarom mis ik in zijn oogen den hongerblik, die...”

Pierre brak plotseling af en keek ons raadselachtig aan. Een onaangenaam gevoel bekwam ons. Wat ging er in dien man om?

„'t Is een groot werk, mijn vrienden,” vervolgde hij op gedempten toon. „Als ik het kan volbrengen, is mijn werk voltooid, mijn levensdoel bereikt.” Hij keerde zich plotseling naar het raam. „Het is een wilde nacht! Ik voel mij rusteloos! Vrienden, jullie hebt nog een langen weg te maken en ik heb veel te doen!” Zijn rusteloze blik dwaalde door het atelier. „Mijn kunst roept mij. Jullie kent de dwingende stem der kunst? Mijn hersonen branden en zijn vol van

EEN VORSTELIJK HUWELIJK.

DE INVRIJHEIDSTELLING VAN DEN HEER SCHRÖDER.

De feestelijke ontvangst van den heer Schröder, na zijn invrijheidsstelling, op 't redactie-bureau van „De Telegraaf” door leden der directie en redactie. (V.F.B.)

inspiratie.” Onophoudelijk liep hij heen en weer. „Je wilt mij alleen laten! Ik zal je waarschijnlijk in geen veertien dagen zien. Ik ga op zoek . . . op zoek naar de oogen met den wanhopigen blik. Ik zal ze vinden. Ze roepen mij!” „Je kunt lang zoeken, Pierre!” zei Castro, opstaande. „Te vergeefs, hoop ik ter wille van den armen bedelaar, die ze bezit.”

Een eigenaardige glimlach speelde om Pierre's lippen. Buiten nam de storm in hevigheid toe.

„Tot over veertien dagen,” vervolgde Pierre, terwijl hij ons uitliet. „Denk er om! Ik ga op zoek. Goeden nacht!”

Toen de gasten Pierre verlaten hadden, stak hij eenige kaarsen aan in oude zilveren kandelaars, en bekeek langen tijd de schets van den mannenkop met de hongerende oogen.

Daarna begaf hij zich ter ruste. Hij sliep onrustig dien nacht, tweemaal stond hij op, stak de kaarsen aan en staarde naar zijn werk.

Vroeg in den morgen, toen het nog schemerde, stond hij op en in de nog stille straat klopte hij de slapende winkeliers wakker en begon met koortsachtigen ijver tal van eetwaren in te kopen. De winkeliers zagen hem verwonderd aan. Die zonderlinge schilder was zeker gek. Waarom leefde hij in zoo'n armelijke buurt, als hij zoo veel geld verdiende en kocht zoo vroeg op dezen kouden Decembervroeg brood en gebak, en vleesch? Jammer van zoo'n beroemd man, dat hij zoo zonderling deed. De meeste groote mannen werden gek, zoo peinsden de eenvoudige lieden, en ze dankten God dat ze niet groot waren, maar ook niet gek. Ze gaven intusschen

mijnheer wat hij verlangde en lieten hem extra betalen, omdat hij hen zoo vroeg uit hun warme bed had gehaald.

De schilder ging intusschen voort met zijn inkoop. Eindelijk trad hij een winkel van touwwerk binnen.

„Verkoopt u sterk touw?”

„Jawel, mijnheer. Waarvoor moet dat dienen?”

„Om iets zeer kostbaars vast te binden.”

„Dit is sterk, mijnheer, en duurzaam!”

EEN PLECHTIGE GEBEURTENIS.

Verleden week had te Voorburg de plechtige inzegening en onthulling plaats van het nieuwe vaandel van de aldaar gevestigde afdeling van den R. K. Volksbond. De belangstelling voor deze plechtigheid was van officiële en geestelijke zijde zeer groot. (foto „Tol”)

der verbaasd na, toen deze den winkel verliet. — „Wat 'n zonderlinge snaak was dat,” mompelde hij.

Pierre had zich intusschen met zijn laatste inkoop naar huis begeven. In zijn atelier was nu een groote hoeveelheid van de meest verscheidene en uitgezochte spijzen en dranken verzameld.

Met koortsachtigen ijver toog hij aan het werk, plaatste den ezel met den studiekop naast het ledige platform. Buiten sloeg een kerk klok negen uur.

„Om tien uur komt de oude Marsman,” mompelde hij. „Ik moet mij haasten.”

Hij betrad het platform. In den muur waren een paar groote ijzeren krammen bevestigd. Met vaardige vingers maakte hij hierin het gekochte touw stevig vast. Toen begon hij er met alle kracht aan te trekken en te hangen, maar zoowel het touw als de krammen hielden stand.

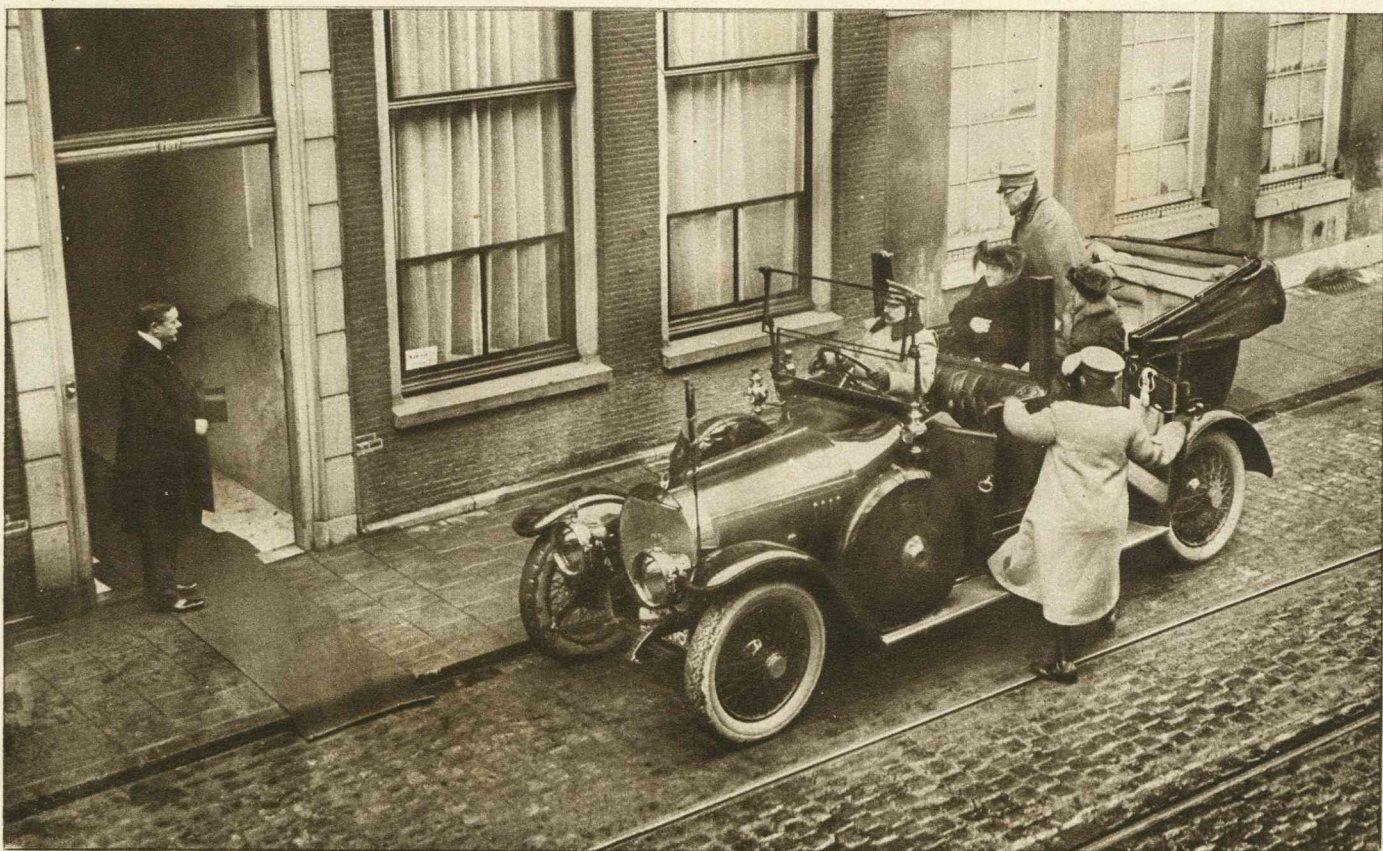
„Ik ben sterk en het houdt,” mompelde hij. „Het zal dus wel aan het doel beantwoorden.”

Hij begon nu het grootste gedeelte van de ingeslagen proviand naar zijn slaapkamer te brengen. Van eenige uitgezochte spijzen richtte hij een rijk maal aan, dat hij vlak voor het platform plaatste. Vervolgens schoof hij de zware overgordijnen voor de ramen dicht en deed hetzelfde met de portières.

Nauwelijks was hij hiermee klaar of er werd zwak aan de deur geklopt. Met koortsachtige hand deed Pierre open.

„Je bent laat, Marsman!” zei hij.

De oude man strompelde op zijn stok leunende het atelier binnen. Hij zag er ellendig en afgeleefd uit, met zijn beenig

HET BEZOEK VAN H.M. DE KONINGIN AAN LEIDEN.

Woensdag 22 December heeft H.M. de Koningin een bezoek gebracht aan Leiden, waar zij de dekenfabriek van de firma Van Wijk & Co. bezichtigd heeft, teneinde zich op de hoogte te stellen der textielindustrie. Onze foto geeft H.M. vóór de genoemde fabriek. (V.F.B.)

„Houdt het veertien dagen stand?”

„Veertien dagen! Mijnheer maakt een grapje. Het houdt honderden kilo's dooden last!”

„Ah! Dood last! Dat is goed! Dit zal ik nemen.”

De winkelier keek de lange gebogen figuur van den schil-

hiermee klaar of er werd zwak aan de deur geklopt. Met koortsachtige hand deed Pierre open.

„Je bent laat, Marsman!” zei hij.

De oude man strompelde op zijn stok leunende het atelier binnen. Hij zag er ellendig en afgeleefd uit, met zijn beenig

VOOR HET RUSSISCHE ROODE-KRUIS.

Ten behoeve van 't Russische Roode-Kruis werd te Amsterdam in „Huize Zomerdijk Bussink” een serie matinées en soirées gegeven en een Russische markt gehouden, waarvoor de belangstelling zeer groot was. — Hierboven een tweetal aardige uitstakraampjes van de gehouden markt. (V.F.B.)

TENTOONSTELLING VAN CHINEESCHE KUNST TE 'S-GRAVENHAGE.

In het gebouw der Teeken-Academie te 's-Gravenhage wordt een tentoonstelling gehouden van Chinese kunst, ingericht door den heer Henri Borel. De afbeelding hierboven geeft een hoekje der expositie. (foto „Rembrandt”)

gelaat en ongekamde haren en baard; een menscheijk wrak! Zijn oogen waren echter merkwaardig; groot, schitterend en rusteloos om zich heen blikkend. Pierre zag hem onderzoekend aan, keek eigenlijk niet naar hem, maar naar zijn oogen, die een magische kracht op hem schenen te oefenen.

„t Is hondsche weer, mijnheer, voor iemand van mijn jaren,” zei de oude en ook zijn stem was zwak en afgeleefd.

„Een oogenblik, Marsman, ik moet deze gordijnen nog sluiten.”

„Heeft U 't ook koud, meneer?”

„Hier is het warm. Deze gordijnen sluiten de . . . kou af.” Hij aarzelde even, voordat hij het woord „kou” uitsprak en kuchte zenuwachtig.

„Een heerlijke maaltijd daar, mijnheer!”

„Een Oudejaarsavond-souper, Marsman! Het zal smaken als men hongerig is.”

„Een souper, hm! Toch niets voor mij. Ik ga om één uur weer heen!”

„Ik zal je misschien langer noodig hebben.”

„Heel goed! Ik ben mijn eigen meester, — mijn eigen meester! Allen die den ouden Marsman liefhadden zijn verdwenen . . . liggen in den kouden grond.”

„Heb je geen familie meer, Marsman?”

„Neen, meneer. Als ik verdween, zou niemand het merken.” — „Als je verdween . . .?”

„Ja, somtijds vrees ik, dat ik plotseling op straat sterven

„ZIJN EENIGE VROUW”

Door „Die Haghespelers” wordt voor 't voetlicht gebracht het bekende toneelstuk „Zijn enige Vrouw”. Onze foto geeft v.l.n.r.: Alex. Frank — Graaf Skoldnes; Annie van Ees — Karen; Greta Lobo-Braakensiek — Helene; Ina Kaminska — Elise Bent; Cor v. d. Lugt-Melsert — Peter Andreas Bent. (foto Couvée.)

„Wacht een oogenblik! Heb je honger?”

„Ik heb pas gegeten. Ik heb weinig noodig voor mijn oude body.”

„Heb je gauw eten noodig?”

„Niet voor ik heenga, meneer.”

„Misschien toch vroeger. Wie weet, Marsman!”

Hij sloot de binnenblinden en stak een kroon met kaarsen aan. De oude man sloeg al zijn bewegingen met nieuwsgierigheid gade.

„Vreemd, dat kaarslicht, meneer, bij helderen dag.”

„Ja, een idee van mij, Marsman. Ik wil jou bij kunstlicht schilderen.

— Ziezoo, nu is alle daglicht buitengesloten. Het zou best mogelijk zijn dat je 't niet meer terugzag, oude!”

EEN NEDERLANDSCHE COMONISTE.

Wij geven hierboven het portret van Mevrouw Rosina de Cocq, te 's-Gravenhage, die zich reeds naam verworven heeft als componiste van liederen, en onder meer eenige gedichten van Carmen Sylva heeft getoonzet, waarvoor zij een eervolle onderscheiding mocht ontvangen. Op 9 Januari a.s. zal een van haar werken, met orkestbegeleiding, op een door het Stedelijk Orkest te Utrecht te geven concert, worden ten gehoor gebracht. (foto „Rembrandt”).

De grijsaard lachte, een kort droog lachje.

„Zoo gauw denk ik nog niet uit te stappen, meneer.”

„Wie weet? Je bent een man van een dag! Kom, laten we deze spijzen eens netjes aanrichten.”

Met artistieke smaak arrangeerde Pierre de heerlijke spijzen op het damasten tafelkleed, terwijl hij voortdurend een blik op den ouden man richtte. — „Er is niet veel meer aan te doen, meneer,” merkte Marsman op, het schilderstuk bekijkende.

„Niet veel, alleen het gelaat . . . en de oogen zijn niet

naar mijn zin, maar dat zal nu wel in orde komen!”

„Dat doet me genoegen meneer,” zei de oude man, terwijl

hij het platform opstompele.

„Een beetje verder weg, dichter bij den muur, Marsman!”

Pierre liep op den ouden man toe en plaatste hem tusschen

de ijzeren krammen met de afhangende touwen.

„Kun je de tafel met spijzen zoo goed zien, Marsman?”

„O ja, meneer, heel goed! Binnen een paar uur maken

ze mij hongerig!” — „En in een dag, twee dagen, drie dagen? — Wat dan?”

„Dat weet ik niet, meneer!”

„Nog niet, nog niet . . . maar je zult het weten!”

Toen, als een panter, wierp hij zich op den man en bond hem met armen, beenen en middel aan den muur vast. De oude Marsman was zoo verbaasd, dat hij niet den minsten tegenstand bood.

„Meneer, meneer, wat doet u nu?” kreunde hij. „Die touwen doen mij zeer!”

„Ouwe idioot, zie je 't niet? Zie je 't niet? Ik moet jouw oogen schilderen. In twee, drie dagen zullen ze 't licht hebben, dat ik zoek. Je zult voortdurend deze heerlijke spijzen zien, zonder ze te kunnen aanraken. Huil, schreeuw zoo hard je wilt, deze dikke kleeden sluiten alle geluid af. Niemand vraagt naar je, niemand zal je missen! Je zult je leven geven aan de kunst!”

Tien dagen later op Oudejaarsavond begaven Wiebenga, Castro en eenige anderen zich naar het atelier van Pierre Labelle.

Pierre zat in vervoering voor zijn ezel, doch — wat was dat? Aan den muur op het platform hing het voorovergebogen lijk van een schamelen grijsaard, met touwen aan den muur gebonden. Het was de oude Marsman!

„Gerechte Hemel!” riep Castro verschrikt uit. „Pierre!”

„DE SNOB”

Nico de Jong als Theobald Maste in „De Snob”, een satirisch blijspel van Carl Sternheim, dat door het Rotterdamsche Tooneelgezelschap in de vertaling van Elisabeth Couperus wordt opgevoerd. (Berssenbrugge.)

Op den ezel stond het schilderij van een van honger stervenden ouden man met een heerlijken maaltijd voor zich. Dat was alles wat de ontzette vrienden zagen: het verhongerde gelaat met die vreeselijke oogen, terwijl Pierre als een krankzinnige te lachen zat!

Binnenkort zal worden verkrijgbaar gesteld het tweede deel van het Gedenkboek van den Oorlog voor onze Jeugd. Wij twijfelen niet of het succes van het eerste deel, zal door dit tweede nog worden overtroffen.

MEVR. ESTHER DE BOER-VAN RIJK.

de bekende tooneelspeelster, die in den loop van de maand Januari haar 40-jarig jubileum viert, gekiekt bij haar thuis met haar kinderen Hesje en Martijn.

zal. Ik voel mij iederen dag zwakker worden, meneer. Als ze mij op zekeren dag dood vinden, zullen ze me naar het lijkenhuis brengen en niemand zal naar mij vragen.”

„Niemand? Dat is goed!” — „Goed, meneer?”

„Ja, te sterven zonder betrekkingen na te laten.”

„U is jong, meneer. Alleen de jeugd spreekt zoo zorgeloos over den dood. Wanneer we oud worden, vreezen we hem! Zal ik gaan zitten, meneer?”

„DE DUIVEL IN DE VROUW”

Royaards, Magda Janssens en Ko van Dijk in het tweede bedrijf van Karl Schönherr's toneelstuk: „De Duiwel in de Vrouw”, dat met veel succes door de N.V. „Het Tooneel” wordt voor 't voetlicht gebracht. (V.F.B.)

„MOEDER MEEUWS”

Het 3e bedrijf van „Moeder Meeuws”, dat door de Kon. Ver. „Het Nederlandsch Tooneel” wordt opgevoerd. V.l.n.r.: Mevr. v. d. Horst-v. d. Lugt Melsert — Elsbeth; Mevr. Mann-Bouwmeester — Moeder Meeuws; jonge Mevr. Bouwmeester — Henkie. Verder kinderfiguren. (foto Couvée.)

No. 2 (27b)

6 JAN.

1916

AFZONDER-

LIJKE

NUMMERS

7½ CENT

Panorama

VERSCHIJNT 2 MAAL PER WEEK

A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ - LEIDEN

ABON-
NEMENT
PER
KWARTAAL
26
NUMMERS
f 1.30

Gabriël Metsu - Het geschenk van den Jager.

Gabriël Metsu, een verdienstelijk kunstschilder, werd te Leiden in 1629 of 1630 geboren en begraven te Amsterdam 24 October 1667. Men vermoedt, dat hij leerling was van Gerard Dou te Leiden. — Het hierboven gereproduceerde stuk bevindt zich in het Rijks-Museum te Amsterdam.

DE OORLOG IN HET DUISTER

ROMAN VAN LUDWIG WOLFF

(Vervolg)

Met een gedwongen lachje antwoordde zij: „Niets, George, niets. Ik ben het niet vergeten: „een generaalsdochter weent niet.““

Maar zonder ophouden rolden haar de tranen uit de oogen.

Hij zei bekommerd: „Ja Hedwig!“

„Vergeef me, liefste, óók generaalsdochters moeten weenen als 't niet anders kan.“

Zij droogde haar tranen.

„Natuurlijk, engel. Let maar niet op den onzin dien ik verkondig.“

Zij herstelde zich en zeide doffer:

„Zoo, nu is 't weer goed. Een beetje huilen moet ik nu eenmaal tegenwoordig, dat is wel heel ongelukkig. Je zult je weldra moeten schamen naast mij te loopen!“

Hij beproefde te schertsen:

„De menschen die ons zien moeten denken: „nu, dat lijkt een vreeselijke bullebak te zijn.““

Zij lachte.

„Bekommer je niet over de menschen. Wat gaan die ons aan?“

„Wat wordt 't tegenwoordig al vroeg donker,“ merkte hij op.

„Ja, de avonden zijn al lang.“

Hij nam haar hand en streelde die.

„Ik ben blij, dat het al herfst is!“

Zij hield haar adem in.

„Voor ons beteekent dit de lente,“ vervolgde hij.

Hij vertelde van Oud-Heinersdorff en van de opgewekte grootmoeder, van de groote eetzaal en van de dichtte bosschen.

Plotseling, geheel onverwachts, zei de hij:

„Wanneer zal onze bruiloft zijn?“

De Hietzinger kerk sloeg zes uur. Hedwig telde de slagen. Nu is het uit, dacht zij. Het uur is gekomen.

Haar oogen staarden strak in de schemergraauwe verte. Hij herhaalde zijn vraag.

„Laten wij even gaan zitten,“ zei de zij.

„Is 't niet wat koel, Hedwig?“

„Nee.“

Zij zaten op een bank onder een grooten plataan die kraakte als een scheepsmast in den storm als de wind er door streek.

Zij vroeg zacht en deemoedig:

„Geloof je dat ik je liefheb, George, zooals een vrouw een man maar kan liefhebben?“

„Ik gelóóf 't,“ antwoordde hij zacht en wist tevens alles. Het liefste werd hem van het hart gerukt.

Zij greep zijn hand en fluisterde:

„Ik dank je, je maakt 't mij gemakkelijker.“

Toen nam zij al haar wilskracht bijeen, overwon zwakte, onderdrukte haar opwellende tranen en dwong haar trillend hart om zich stil te houden.

„Wij kunnen thans niet trouwen.“

Hij boog even 't hoofd, als om den slag gemakkelijker op te vangen.

Een verre, vreemde stem sprak met bittere vastberadenheid:

„Ik kan mijn vader nu niet verlaten, hij is alleen en ziek. Wanneer ik thans van hem wegga, zou dat zijn dood beteekenen. Ik kan 't niet. Ik heb mij zelf onderzocht en gekweld in honderd angstige nachten, maar ik kan 't niet van mij afzetten. Ik heb, geloof ik, mijn vader niet meer lief; ik... haat hem misschien zelfs, maar ik kan toch niet zonder hem. Ik weet dat ik van nu af aan geen gelukkig uur meer hebben zal, dat ik mijn leven en mijn geluk vernietig, dat ik alles verlies wat ik te verliezen heb, maar toch kan ik niet anders.“

Zij kreunde onder haar geweldige smart:

„Ik kan niet, George.“

Nog dieper zonk zijn hoofd op zijn borst. Het was zoo vreemd. Hij hoorde de matrozen zingen, die ontkeed op het dek lagen en door den stillen nacht over de Adriatische zee gleden; hij hoorde de doffe stem van den ouden kapitein die een merkwaardig verhaal deed over een klein Maleisch meisje te Soerabaja; hij zag den melancholiek luitenant Wegscheider weer voor zich, die nu eenzaam in de schemering op het kleine fort Tre-Sassi stond en door twijfel verteerd naar de vergloeiende bergen staarde; hij zag koning Arthur van Engeland en den jongen soldaat die op den

Iselberg uit een korte pijp rookte, terwijl de dorre bladeren ter aarde ruischten.

Nogeens fluisterde Hedwig Buschgart:

„Ik kan niet, George.“

Haar oogen hingen in doodsangst aan zijn lippen, die over leven of dood moesten beslissen. Het was zoo verschrikkelijk stil in deze eindeloze seconde. De geheele wereld hield den adem in. Alle harten stonden stil. Treinen bleven stilstaan en de schepen stopten. Alle machines zwegen en alle vlaggen vielen slap neer. De geheele wereld luisterde.

Hij hief het hoofd op en zei eenvoudig:

„Wij zullen wachten, liefste.“

De wereld ademde op; alle raderen zetten zich weer in beweging. Een plotselinge wind streek door den grooten plataan en rukte hem de bladeren af.

Hedwig zat nog stil op haar plaats en hield de handen gevouwen, als in een zalige onbewustheid.

„Hij wil wachten!“ juichte haar hart.

„Wij hebben immers den tijd“, zei hij, „wij zijn nog jong.“

„Kan je mij vergeven?“ vroeg zij.

Winter in het Haagsche Bosch.

Na een poos vervolgde hij bezorgd:

„En nu moet je een beetje om je zelf gaan denken. Je ziet er zoo bleek en zwak uit en dat gaat niet langer zoo. Je moet flink eten en wandelen en veel slapen.“

Zij antwoordde vroolijk:

„O, nu komt alles in orde. Maak je niet bekommerd daarover. Ik voel nu geen zorgen meer.“

„Die moet je ook niet hebben liefste!“

Zijn stem trilde van innigheid.

Met een verlicht hart nam zij van hem afscheid.

Nadat Hedwig hem verlaten had kreeg zijn gelaat een andere uitdrukking. Zijn voorhoofd versomberde en zijn wenkbrauwen fronsen zich, als wilden ze zware, wonderlijke gedachten bijeenhouden. Twee diepe groeven teekenden zich af van den neus naar de mondhoeken. Het gedruisch van de straat deed hem pijn en de blikken der menschen kwetsten hem.

Hij reed naar huis.

In zijn donkere kamer zat hij aan het open venster en staarde in den nacht. Luw en zwaar was de lucht, een bedorven reuk van verwelkt loof steeg omhoog, als van oude kransen op versche graven. Nu en dan drong muziek uit de koffiehuis-tuinen van het Prater tot in zijn kamer, brutale, dreunende koper-muziek. Die speelde straatdeunen, onvermoeibaar, den eenen na den anderen. De heele wereld was een straatdeun. Heinersdorff floot mee uit vertwijfeling. Dan greep hem de weerzin en hij sloot het raam.

Hij maakte licht en ging door de kamers loopen, urenlang, als een gevangen dier in een kooi. Wilde gedachten overvielen hem en vertrokken zijn gelaat. De belediging, die generaal Buschgart hem had aangedaan laaide weer in hem op en vergiftigde zijn hart. Als een onuitwischaar brandmerk gloeide het woord: „laf-aard“ hem op de wang. Geen liefde ter wereld was sterk genoeg om dien smaad te doen vergeten. Geen vrouw, niet de liefste en dierbaarste kon dit woord ongedaan maken, dat als een woekerend gezwel in zijn binnenste bleef zitten. Men was niet voor niets de kleinzoon van oude soldaten, die in het bosch van Heinersdorff onder de vlag van Kolin sliepen. Hij wenschte vol haat dat generaal Buschgart dood was. Maar de dood kwam nooit wanneer men hem smeekte en riep; ongevraagd en ongeroepen kwam hij wanneer 't gold wonden te slaan! Dat wist Heinersdorff zeer goed.

Langzamerhand werd hij rustiger. Zijn hart sloeg bedaarder en zijn gedachten rangschikten zich. Een plan moest er gemaakt, een besluit moest genomen worden, een uitweg gezocht; de doden moesten hun doden begraven, een nieuw leven moest opgebouwd worden. De oude slag was verloren, over de geheele linie, hopeeloos, reddeloos. Het leven riep tot nieuwen strijd.

Het had geen zin voor hem naar Heinersdorff terug te keeren, de akkers te bebouwen, de schapen te weiden en berustend den dood van den generaal af te wachten. Menschen met zwakke harten stierven nooit, alleen die met sterke harten werden door den dood weggehaald. Het was geen tijd om de herdersfluit te blazen totdat zijn haren grijs geworden waren en zijn idealen geweken.

(foto G. Henny)

Men kon deelnemen aan de drijfjacht op Vidakovitch en hem in 't nauw jagen en vervolgen totdat hij neergelegd was.

Het was geen edel wild, dat de jacht loonde. Maar wellicht was er daarna kans weer genadiglijk in den generalen staf te worden opgenomen. Weliswaar met weinig voldoening!

Men kon ook ergens in de wijde wereld gaan vechten en roem veroveren door dapperheid te toonen. Steeds was er wel ergens strijd en vechtgelegenheid; op den Balkan, in Mexico, in Marokko; de bloedroode fakkels doofde nooit. Daarmee kon men echter zijn wapenschild niet schoon wasschen. Iedere arbeider die in de kolenschacht ging was een groote held. En de baronnen van Heinersdorff waren geen Zwitsers die hun zwaarden aan den meest biedende verkochten.

Voor vreemden staken zij geen vinger uit, doch voor het vaderland lieten zij gaarne hun bloed op de slagvelden stroomen.

In dezen somberen herfstnacht vond George von Heinersdorff den weg tot een nieuw leven niet. Hij moest zich tevredenstellen zijn doden te begraven.

XV.

Hedwig Buschgart herstelde zich langzamerhand. Haar wangen kregen weer kleur, en haar oogen blikten onvervaard de toekomst tegemoet.

Heinersdorff verheugde zich telkens wanneer hij zijn

„Ik heb immers niets te vergeven, engel“, antwoordde hij bedrukt. „Ik begrijp het zeer goed dat je je vader nu niet kunt verlaten. Het is nu eenmaal zoo. Ik draag van alles immers zelf de schuld. Ik kan er niets aan veranderen en ik kan er niets aan verbeteren, noch voor mij, noch voor jou.“

„Zoo mag je niet spreken, lieveling.“

„De hoofdzaak is dat je van mij blijft houden.“

„Ik heb niemand dan jou!“

„Dan komt alles terecht, Hedwig. Je moet maar geduld met mij hebben en mij wat tijd laten. De dag komt zeker eenmaal dat ik vóór generaal Buschgart zal staan en hem dan, zonder schaamte, de hand kan reiken.“

Hij stond op.

„Laten we gaan.“

Ze stond gewillig op.

„Ik ben zoo gelukkig, George! Ik was zoo bang je te verliezen.“

Hij beproefde een luchtigen toon aan te slaan:

„Dan had je bepaald een goede opinie over me!“

Zij zeide teeder:

„Je bent de liefste en beste mensch op de wereld.“

Hij schertste:

„Als mijn grootmoeder je kon hooren dan lachte zij je bepaald uit.“

„Dat geloof ik niet. Ze denkt zeker zoo als ik; ze zegt het je alleen maar niet openlijk.“

„Nu, je zult haar wel leeren kennen.“

verloofde zag. Zij kon nu weer dikwijls lachen en ging met opgerichten hoofde haar weg. Zonder klagen droeg zij haar kruis, dat haar niet zwaar toescheen, omdat zij zeker was van George's liefde. Zij had het vaste vertrouwen dat eens dat kruis haar van de zwakke schouders zou genomen worden. Ze was zoo sterk in haar vertrouwen op de toekomst, dat zij ook Heinersdorff kon steunen en oprichten.

Ze ontmoetten elkaar slechts eenmaal 's weeks. Zij gingen door de dorre lanen van het park van Schönbrun, of door de Maxingstraat naar buiten. Elke week werden de dagen korter. Herfststormen en herfstregens kwamen in het land. Wanneer Heinersdorff al te somber en stil naast haar liep, zeide zij innig overtuigd:

„Niet den moed laten zakken, liefste. Het kan nog vóór den avond veranderen.”

„Hoe dan?” vroeg hij twijfelend.

„Ik weet 't niet,” antwoordde zij zacht, „maar ik weet dat de verlossing niet ver meer is”. Eens, toen zij door wind en regen voortliepen, zeide hij bitter:

„Ik schaam mij, dat wij, als belataars zonder dak, door de straten moeten dwalen.”

Zij effende zijn toornig voorhoofd en antwoordde:

„'t Komt er toch niet op aan, als wij maar bij elkaar zijn.”

„Jij bent zoo verschrikkelijk geduldig!” zeide hij tandenknarsend.

Zij glimlachte.

„De liefde is lankmoedig en vriendelijk; zij verdraagt alles, zij gelooft alles, ze hoopt alles, ze duldt alles.”

Dan schaamde zich zijn trotsche hart en zweeg stil.

Op een anderen keer, toen zij op een door storm ombruisten, herfstigen heuvel stonden, ging er een vurig begeeren door zijn bloed, en hij drukte zijn geliefde hartstochtelijk tegen zich aan. Hun lippen klemden zich tezamen en konden toch hun verlangen niet stillen. Zij maakte zich ademloos en met kloppend hart van hem los en fluisterde:

„Wij moeten geduld hebben, lieveling.”

Bevend en vol bange verwachtingen staarde zij in den donkeren nacht.

Op Allerzielenavond waren zij boven, op het kerkhof. Een dunne regen ruischte uit de lage wolken en

OUDEJAARSVOND IN DE LOOPGRAVEN.

Oudejaarsavond-stemming in de loopgraven der Geallieerden. — Rondom een tot kachel gemetamorphoseerden emmer zitten de Britsche krijgers en denken aan hun tehuis in het vaderland. Is het wonder, dat zij op dat oogenblik, op dat rustpunt in den eeuwigdurenden loop der tijden, ernstig gestemd zijn en zich afvragen, wat het komende jaar brengen zal? Wij zijn „mensen van een dag”, doch waar zou men dit meer en intenser beseffen dan op het slagveld, waar de dood elke minuut, elke seconde komen kan?

hulde de wereld in grauwe sluiers. Droevig en angstig flikkerden de kleine lichtjes, uit weemoedig aandenken voor de dooden ontstoken. Er waren op dezen laten, troostelozen avond maar weinig menschen meer op het kerkhof. Alleen de moeders zaten nog bij de graven hunner kinderen en rangschikten met bevende vingers de bloemen en behoeden angstig de vergloeiende lampjes. Dikwijls klonk een verstikt onaardsch snikken door den regen, en het was alsof de graven weenden.

Hedwig en Heinersdorff gingen zwijgend en hand in hand door de straten des doods. Het was een kalm, zacht dwalen, ver van 't geraas van den luiden dag en den strijd der levenden. Er waren ook verlaten en vergeten graven, door geen krans en geen liefdevol lichtje herdacht. Bij deze eenzamen bleef Hedwig staan en groette hen met een stil gebed.

Toen zij het kerkhof verlieten zeide zij bekommerd:

„Je ziet er zoo bleek en moe uit lieveling.”

Hij maakte een afwerend gebaar.

Hij antwoordde zacht:

„Ik zal er over denken.”

De gedachte, die Hedwig Buschgart in zijn ziel had neergelegd, liet hem niet meer los; zij begon te kien, te groeien, steeds grooter op te schieten, ze vormde takken en kreeg wonderlijke bloesems. Dan kwam een zware, donkere herfstnacht. Plotseling, de duisternis verlichtend, waardoor Heinersdorff zijn weg zocht, trof hem als een bliksemstraal het juiste inzicht. Zijn bloed werd er door aangestoken, zijn zenuwen spanden zich en zijn hart klopte sneller. Hij richtte zich snel in zijn bed op en luisterde naar een lokstem die hem riep.

De duisternis week, en hij kon in de wijde verte een nietig puntje ontdekken, dat langzaam op hem toekwam en steeds grooter en heller werd tot het een hooge, jubelende vlam was.

George Heinersdorff zag zijn doel.

(Wordt vervolgd).

MET KERSTMIS NAAR HUIS.

Dat is de gedachte geweest, die vele Engelsche soldaten de laatste weken heeft beziggehouden. Want Kerstmis is voor den Brit, meer dan eenig ander feest, het feest om aan den huiselijken haard te worden gevierd. Het Engelsche legerbestuur, dit wetend, heeft daarom evenals het vorig jaar, de soldaten, die maar eenigszins aan het front konden worden gemist, met Kerstmis met verlof gezonden. — Op onze foto ziet men de mannen, geheel uitgerust, aan het Waterloo-Station te Londen op hun doorreis naar huis.

Een Vader en zijn Zoon

Emmy van Arteveldt.

In een eerste klasse coupé van een langen trein zaten drie passagiers; een man van ongeveer vijf en vijftig jaar met een gedistingeerd uiterlijk en iets gereserveeds in zijn geheele houding. Naast hem een jonge, knappe man met opvallend heldere blauwe oogen en in den tegenovergestelden hoek een jong meisje. Gedurende het laatste uur had zij zich ijverig beziggehouden met veronderstellingen omtrent de verhouding waarin haar twee medepassagiers tot elkander stonden. „Mij lijkt het”, besloot ze eindelijk, „alsof de oudere heer eenmaal iemand verloren heeft die hem zeer lief was en dat hij nu heel bang is den jongen man die naast hem zit te verliezen. Ik denk niet dat ze vader en zoon zijn en toch lijken ze op elkaar.”

Grieksche soldaten verlaten met hun bagage Saloniki.

Juist rolde de trein het kleine station van een Geldersch dorpje binnen en stonden alle drie op om hun bagage te verzamelen. Blijkbaar hadden zij dezelfde plaats van bestemming.

„Is dit heusch het dorpje, vader?” vroeg de jonge man eenigszins opgewonden. „Dit typisch kleine dorp”. Even stond zijn gezicht ernstig, toen vervolgde hij: „Ik wou dat ik er me iets van kon herinneren, maar ik was zeker te jong, niet vader?”

„Dus is het toch zijn vader,” overdacht het meisje.

„Je was twee jaar en had nog je „nurse”. Een kleine schreeuwer van twee, toen je dit voor het laatst zag”. De oudere heer legde zijn hand op den arm van den jongeren en keek hem met een hartelijke uitdrukking aan; het meisje zag dit juist terwijl zij uit de coupé ging en verbaasde zich dat ze zulke goede vrienden leken te zijn. Op het perron langs hen komende hoorde ze den jongen tegen zijn vader zeggen: „Is dat niet — wat was de uitdrukking die die schooljongen gisteren

DE UITTOCHT DER GRIEKEN UIT SALONIKI.

Reeds in een der vorige nummers gaven wij in woord en beeld verslag van den toestand in, en de versterking door de Geallieerden van Saloniki. Thans bereiken ons de foto's, die wij op deze pagina reproduceeren en die een duidelijk beeld geven van de wijze waarop de Geallieerden in deze stad te werk gaan. De plaats zelf wordt zooveel mogelijk versterkt, terwijl een massa troepen erin wordt saamgetrokken en alle onderdanen van vijandelijke mogendheden worden gearresteerd, daar men beveiligd wil zijn tegen ongewenschte elementen. Zelfs heeft de Grieksche bezetting van Saloniki de stad verlaten, daar de Grieksche regeering liefst niet gemoeid wil worden in een eventuele ontmoeting tusschen de Verbondenen en de Geallieerden in de omgeving van Saloniki. — Op de foto hierboven ziet men (links) een Grieksche bagage-colonne, die de stad verlaat, terwijl (rechts) Fransche soldaten erin trekken.

gebruikte — „een kanjereus knap meisje?” Nog eens zag zij ze toen ze in een ratelende, oude vigilante wegreed. Zij stonden op het perron; de zoon leek haar, terwijl hij vrijmoedig naar haar opkeek, een jonge held. Zijn met-gezel vervaardigde haar met geen blik.

De zonsondergang, gevolgd door een frissche schemering, deed aangenamen aan na den heeten stoffigen Augustusdag. De ruiter en de slanke amazone die stapvoets kwamen aanrijden, gaven zich geheel over aan die groene stilte. Zij hielden de paarden in bij een glooiend berkenboschje, bonden ze aan een boom en wandelden 'een eindje het bosch in.

„Wat een too-verachtig mooi plekje is dit,” zei het meisje zachtjes. „Mij lijken die witte berken slanke kleine elfen die eeuwig een ballet dansen”. De jonge man antwoordde niet in woorden, maar hij trok haar naar zich toe en

kuste haar — kuste haar voor de eerste maal. Toen nam hij haar hand en lachte haar toe. „Wat ben je mooi en heerlijk”, zei hij zacht. Ondeugend lachten de oogen van het meisje toen ze hem vroeg: „ben ik niet „kanjereus” knap?” Daarna holde ze weg, door hem achtervolgd, het bosch door tot ze aan de plaats kwamen waar de paarden vastgebonden stonden. „Het is het mooiste dat er bestaat”, zei de jongen,

Een treinafdeeling der Grieksche artillerie (links op de foto) verlaat de stad terwijl een Fransche bagage-colonne er binnen trekt (rechts).

haar naast zich op een boomstam trekkende. „Het is altijd zoo geweest — zal altijd zoo zijn tusschen ons, lieveling.”

„Ja-a-a”, antwoordde ze ernstig, „maar we kennen elkaar zoo kort; pas sedert een uur is het zoo tusschen ons! Eén uur!”

„Anderhalf uur, om juist te zijn,” antwoordde de jongen, „maar dat is volgens de suffe klok; volgens onzen tijd — dat is de tijd van den zomer en de liefde — is het altijd en altijd zoo geweest.”

„Dat zou een langen weg zijn om af te leggen — alleen”, fluisterde 't meisje eenigszins angstig.

Een gevoel van groote, diepe teederheid voor haar kwam in hem op. „O, niet alleen. Zeg dat woord niet, ik hoor het

niet graag, nooit meer zal het voor ons zijn alleen, maar samen. Zeg dat het altijd samen zal zijn.”

Met gesloten oogen herhaalde het meisje: „samen, samen, samen.”

Grieksche cavalieristen passeeren op hun uittocht uit de stad, den door Alexander den Grooten gebouwen triomfboog.

Plotseling zei de jonge man, uit een droom ontwakend: „En vader — wat zal hij blij zijn — en wat zal hij je liefhebben.”

Deze nieuwe gedachte, een, die haar, misschien ongegrond, verontrustte deed haar zuchten terwijl ze de hak van haar rijlaars in het zachte mos boorde. „Zal hij dat doen, denk je? Ik — ik kan het niet gelooven dat hij van mij houden zal.”

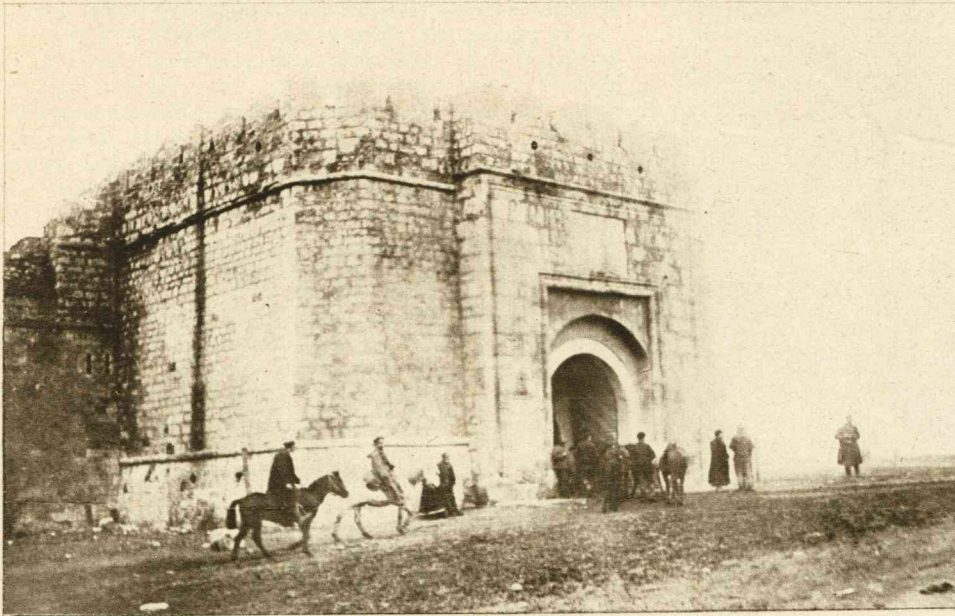
„Vader niet? Maar dat is onzin! Nooit zijn vader en ik het oneens — behalve misschien toen ik klein was over de hoeveelheid taartjes en borstplaat — zoo lang ik hem ken. We houden altijd van dezelfde dingen en daarom moet hij jou liefhebben”. Hij was prachtig in zijn onbepert vertrouwen.

„Je hebt hem héél, héél lief, is 't niet?” vroeg ze verlegen.

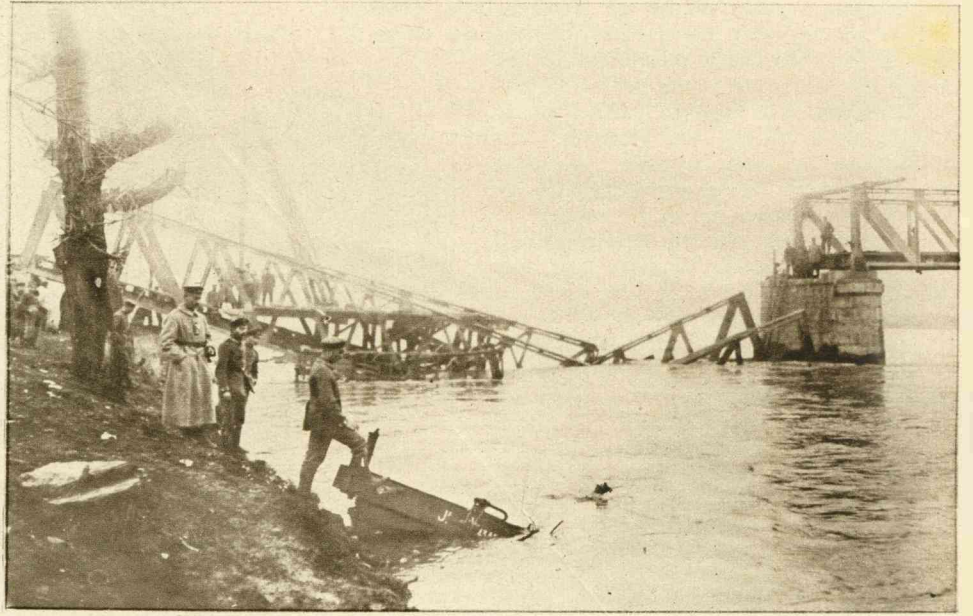
„Dat zou ik denken!”

Hij zag het droevige glimlachje op haar gezicht en hij haastte zich uit te leggen. „O, niet zoals ik jou liefheb; daar haalt niets bij! ... Maar, zie je, jij bent jij en vader is vader!” zei

NISCH ONDER BULGAARSCHE BEZETTING

De citadel van Nisch, (een vesting in Zuid-Servië, die onlangs door de Bulgaren is bezet geworden), die wel goede diensten zal bewezen hebben in de dagen der Kozakken-horden, maar tegen het moderne geschut der Bulgaren niet bestand was.

Een der verwoeste bruggen over de Nisava in de omgeving van Nisch, die de Bulgaren bezig zijn te herstellen. In het water een door de Serven achtergelaten kanon.

hij met bewonderenswaardige logica. — „Maar laten we eens veronderstellen dat hij niet om me gaf, wat zouden we dan doen, lieveling?”

Hij dacht na met een pijnlijken trek op zijn gezicht; toen lei hij zijn hand op de hare en zei zacht: „zoo iets kan ik haast niet van hem denken; maar *als* 't zoo was, dan — hij richtte zijn hoofd op als een overwinnaar — bedenk dan dat we gezegd hebben dat we „samen” zullen gaan!”

Op de veranda zaten vader en zoon in de koele schemering. „Het is zoo prettig weer terug te zijn bij je, mijn jongen. En zeg, ik was bang dat het hier te vervelend voor je zijn zou en besprak, in Rotterdam zijnde, een hut op de Vlissingerbuit die Woensdag naar Engeland gaat. Ook ik vind het hier niet prettig; de herinneringen — ik kan niet — je begrijpt me wel. Zie je, mijn jongen, hier herinnert iedere boom en ieder bosch mij aan dien eersten vreeselijken tijd toen ik je moeder verloren had en ik je als een kindje van twee maanden hierheen bracht. Begrijp je?”

Zijn zoon begreep het en voelde diep met hem mee. Maar zelfs op dat oogenblik was hij zich bewust dat die emotie een tweede plaats innam en dacht hij aan het meisje en zichzelf.

Hij ging op den arm van zijn vaders stoel zitten en zei, een hand op den schouder van den ouderen man leggende:

„Het is heel moeilijk voor u, vader; ik weet wat u voelen

moet. Maar . . . Als u er niets tegen hebt zou ik hier liever wat langer blijven.”

„Langer blijven? Hier? Waarom —?”

De jonge man lachte hardop om de overbluftheid waarmee zijn vader die vragen deed.

„O vader, er is een reden, de mooiste reden ter wereld

op elkaar en nu — dit laatste met al de waardigheid van zijn zes en twintig jaar — nu gaan we gauw trouwen!” „O,” de oudere man ging naar de balustrade, klopte de asch van zijn cigaret en zei alleen „o, en je kent haar — veertien dagen?”

Het was onmogelijk de bitterheid niet te voelen. De jongen leed eronder, verdedigde zich met: „u zult haar zeker ook liefhebben wanneer u haar ziet, ze is iets bizonders.

U moet niet denken, dat ik ben gaan houden van het eerste het beste meisje, dat ik ontmoet heb.

Ze is heel lief en goed van karakter. En ik weet zeker, dat zij ook van u zal gaan houden.

U zult nu twee kinderen hebben inplaats van één.”

Toen zijn vader zweeg voelde hij een groote woede in zich opkomen.

„Ik dacht dat u blij zoudt zijn”, zei hij uit de hoogte.

Hij kon het zich niet indenken, dat zijn vader erop tegen was, dat hij verliefd was geworden.

Dat beteekende toch niet dat hij nu voor zijn vader geheel en al verloren was?

In de wallen van de vesting Nisch. — Door de Serven achtergelaten kanonnen en krijgsmateriaal

— waarom ik hier blijven wil. U zult verrukt zijn wanneer u 't hoort.”

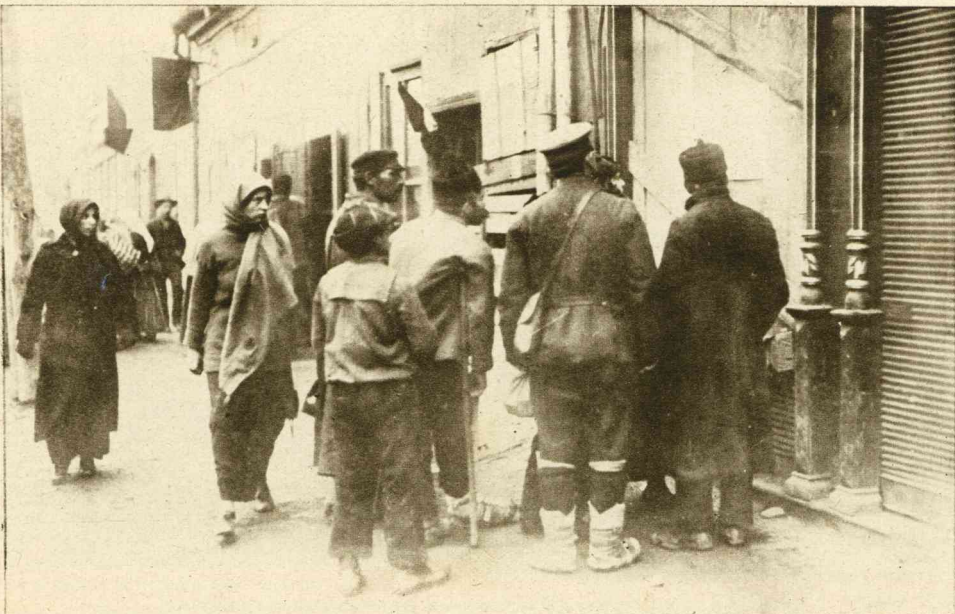
„Wel, wel,” glimlachte zijn vader, „zeg 't dan maar.”

„Het is niet onzijdig, 't is vrouwelijk!” — En toen begon hij met al het vuur van zijn jonge liefde zijn verhaal. Strak en met een steeds koeler wordende uitdrukking luisterde zijn vader.

Toen eindigde hij: „en ziet u vader, nu zijn we verliefd

BERICHT.

Abonnés die klachten hebben over de bezorging van ons blad, gelieven deze met opgaaf van den boekhandelaar, bij wien zij geabonneerd zijn, rechtstreeks te richten tot de Administratie van PANORAMA, DOEZA STRAAT 1-3-5, LEIDEN.

Een straattooneel in Nisch. — Serven lezen de proclamatie van generaal Mackensen, (den opperbevelhebber der verbonden legers,) waarin hun aangeraden wordt naar hun woonplaats terug te keeren.

Bij de bezetting van Nisch gevangengenomen Serviërs passeeren op hun weg naar de kampen in Oostenrijk, Kruschevatz (midden-Servië). (Foto's V.F.B.)

„Blij", antwoordde de vader scherp — „blij! Dat mijn eenige zoon zich vangen laat door het eerste het beste mooie gezichtje, een meisje dat hij twee weken kent! Mijn zoon — het eenige wat ik in de wereld heb!" Toen herkreeg zijn stem den ouden hartelijken toon en vervolgde hij: „mijn jongen, je hebt me overvallen. Ik weet dat het in de wereld zoo gaat, dat jongelui verliefd worden op mooie meisjes. Maar je bent er niet rijp voor. Zie er vanaf, blijf nog wat langer bij me; in een week ben je haar vergeten. Dit meisje kan je niet zóó noodig hebben als ik!"

„Ik zal haar niet vergeten, vader," zei hij rustig. „En zij zal mij niet vergeten."

Koel keek zijn vader hem aan. „Zooals je wilt. Alleen dit heb ik je te zeggen. — Je moet kiezen tusschen mij en dit meisje."

Verontwaardigd viel de jongen uit: „u bent onredelijk, vader. U hebt haar niet eens gezien."

„Redelijk of niet, ik blijf erbij."

„Meent u dat, vader? Moet ik kiezen?"

„Juist."

„Vader," smeekte hij.

„Het spijt me, mijn jongen."

„Kiezen tusschen u en —"

„Kiezen, nu — dadelijk."

„O, u bent wreed!"

„Nu?"

„Maar..."

„Nu."

„Dan kies ik." De jongen stikte half in zijn tranen. „Ik kies mijn meisje... U bent u zelf niet, ik begrijp u niet. Geeft u dan niet om mij? Ik dacht dat ik een vader en een vriend had, maar ik zie dat ik me vergis.... Wel, ik heb gekozen."

„Goeden nacht", zei zijn vader koeltjes.

Nog even bleef de jongen aarzelend staan. Maar zijn vader zei niets meer. Toen liep hij de veranda uit, het bosch in en dwaalde er uren rond. Nadat zijn eerste woede voorbij was begon hij weer met zachtheid aan zijn vader te denken en begreep hij dat 't om hem was dat zijn vader zoo handelde; dat 't niet tegen *dit* meisje was, maar dat zijn vader tegen elk meisje zijn zou. Hij voelde langzamerhand een zeker medelijden met hem en onder 't naar huis terugloopen dacht hij: „Arme vader. Ik zal hem zeggen dat ik met hem op reis ga. Zij zal 't begrijpen en op mij wachten."

Toen hij terugkwam, doodmoe en zijn vader eenzaam op de plaats waar hij hem verlaten had zag zitten, zei hij: „Vader, ik zal met u meegaan; maar vraag mij niet haar te vergeten."

Den volgenden morgen om half tien ging de vader al naar 't meisje toe. Waarom hij ging wist hij zelf niet. Misschien was nieuwsgierigheid de voornaamste reden. Hij maakte zich wijs dat 't voor zijn zoons bestwil was.

De ontmoeting ging vrijwel zooals hij zich die gedacht had. Hij vond haar bezig bloemen te plukken in een klein, vol geplant tuintje. Toen hij zag dat ze mooi was en in zeke- ren zin „bizonder", dat ze was zooals de jongen haar beschre- ven had, voelde hij zich eenigszins gegriefd. Toen zij het hoofd oprichtte en hem zag, kwam zij langzaam naar hem toe. „U bent mijn vader", zei ze dadelijk.

Hij boog toestemmend.

„Moet u hem bepaald hebben?" vroeg ze rustig.

Hij was te veel van zijn stuk gebracht door die vraag om niet te zeggen: „Wat bedoelt u?"

„Ik weet 't", zei ze. „U hebt hem lief — meer dan iemand in de wereld. En u wilt hem terug hebben. U... u gunt hem mij niet."

„Dat zegt u boudweg. Hij is mijn zoon, natuurlijk verlang ik wat 't beste is voor hem. Hij is heel jong, haast een jongen en hij is nog nooit verliefd geweest. Hij zal u gauw voor een ander mooi gezichtje vergeten. U en mijn zoon zijn wat overhaast geweest. Twee weken is werkelijk een bespottelijk korte tijd..."

Plotseling bemerkte hij het nuttelooze, het banale zelfs van zijn woorden. Hij hield op. Haar oogen keken hem verwijtend aan.

„Is dit alles wel noodig? Wat gebeurd is, is gebeurd. Zeg mij de waarheid, móet u hem terug hebben?"

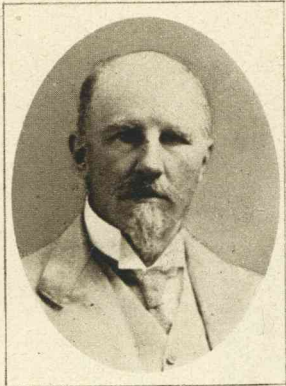
Na langen tijd vroeg hij: „moet u hem hebben?"

Haar oogen baadden in tranen: „O, 't is heel hard voor u; voor u... en voor mij!"

Dit was zijn antwoord: „Ik had niet gedacht dat iemand den jongen even lief kon hebben als ik."

Zij knikte. „Ik begrijp u. Zijn moeder —"

„Zij stierf bij zijn geboorte. Hij is al wat mij overbleef. Vanaf dat hij zes weken oud was bracht ik hem groot."

JHR. C. A. DE PESTERS †

JACQUES DEEN. †

MR. J. J. GEUNS. †

Op 73-jarigen leeftijd is te Zeist overleden de heer Jhr. C. A. DE PESTERS, mede-oprichter van de Bierbrouwerij „De Amstel". — Te Amsterdam is op ruim 60-jarigen leeftijd overleden de heer JACQUES DEEN, oud-lid van het bestuur van den Nederlandschen Journalistenkring, stichter van de „Deli-Courant". — Mr. J. J. GEUNS, oud-president van het gerechtshof te 's Hage, eerevoorzitter van het Spinozahuis, bestuurslid van de Vereniging voor Wijsbegeerte, is te 's-Gravenhage overleden.

alles voor hem opofferende. Ik gaf om niets als om mijn baby. Hij groeide op met mij en ik bleef jong met hem. Ik kan hem niet afstaan — zelfs aan u niet."

„IN DE SCHOOL DES LEVENS".

Mevrouw Hesse, die met zoo'n enorm succes de titelrol vervulde in het bekende kluchtspel van A. Schmitz (rechts op de foto): „Weet je 't al van Schellevisch-Mie?", temidden van eenige vischvrouwen gefotografeerd op de Rotterdamsche vischmarkt, waar zij verleden week een bezoek heeft gebracht, teneinde weer eens nieuwe en frissche indrukken op te doen van het leven in deze wereld. — Zooals men weet, heeft het gezelschap Solser en Hesse met groot succes bovengenoemd kluchtspel gedurende de maand December opgevoerd in het Casino te Rotterdam. Op den laatsten avond der opvoeringen werd mevrouw Hesse door de Rotterdamsche vischvrouwen, van wie een deputatie ten tooneele verscheen, schitterend genuldigd. (foto Wolf).

Een onderdrukte snik ontsnapte haar. „En ik, wat moet er van mij worden?"

„Wat zijn twee weken, vergeleken bij 'n menschenleeftijd?"

„Maar u, die hem een menschenleeftijd gehad hebt, kunt u hem mij niet afstaan?"

„Ik kan niet."

„Wat verlangt u van mij?"

„Mijn zoon," antwoordde hij.

„Ik — kan hem — u niet — teruggeven."

Zenuwachtig liep hij even op en neer. Toen: „mijn zoon heeft beloofd met mij op reis te gaan."

Haar handen bewogen zich krampachtig en de bloemen die zij geplukt had vielen op den grond.

„Op reis — te gaan?"

„Ja, morgen."

Haar bevende lippen waren hem te mach- tig. „Ik zal fair zijn," zei hij zacht. „Hij heeft beloofd te gaan, maar u niet te ver- geten."

Ineens lachte ze. „O!"

„Laat mij mijn zoon nog een jaar houden en dan — en dan — laat alles dan zijn beloop nemen."

„Goed, goed, neem hem voor een jaar — en dan — komt hij bij mij terug!" zei ze triomfantelijk.

Hij boog stijf voor haar. „Ik dank u voor uw consideratie. Adieu."

Hij liet haar tusschen haar bloemen, het hoofd gebogen en beschenen door een hel- dere zon. —

Nooit spraken vader en zoon over het laatste uur dat het meisje en de jongen samen doorbrachten. Den volgenden morgen verlieten zij het dorpje; maar de oogen

van den jongen stonden droevig. Het was alsof zij elkan- der niets meer te zeggen hadden en uren brachten zij zwigend in elkaars gezelschap door. De verhouding werd bijna ondraaglijk.

Op den dag van hun vertrek stonden ze op de kade, hun bagage om hen heen gestapeld. Om hen heen werd druk geloopt en gepraat. Maar die twee waren even eenzaam als in het Geldersche dorpje.

„Wel vader, nu gaan we op reis, overal heen."

Zijn vader keek hem aan, de oogen vol van een groote liefde.

Maar de jongen merkte het niet.

De oudere man raakte zacht zijn schouder aan: „mijn jongen — zei hij — „ga terug naar haar."

Verbaasd keerde de jongen zich naar hem. „Teruggaan, vader — naar het meisje?"

„ja." Hij trachtte de vreugde van den jongen niet te zien.

„Maar — maar — u, vader?"

„Bekommer je niet om mij. Ga terug naar haar. Voor je bagage zal ik wel zorgen. Neen — neen — niet spreken; ik weet wat je zeggen wilt. Ga nu, mijn jongen, ik ga aan boord."

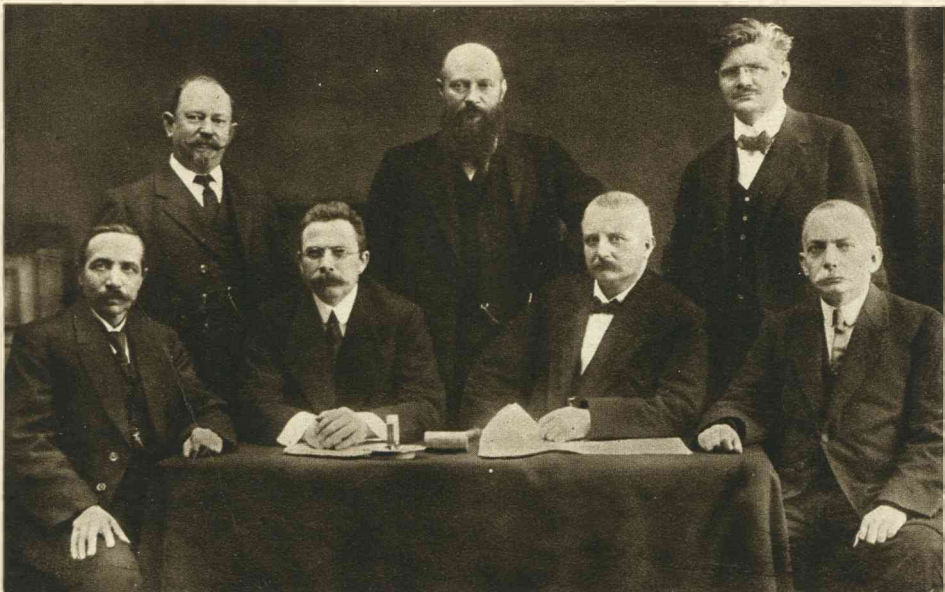
Liefdevol deed de jongen zijn armen om zijn vaders hals: „Arme, beste vader. Eens zult u ons *beiden* terugver- langen."

De oogen vol tranen ging hij de straat op.

Het Legaasje

door P. S.

Hij was een kunstliefhebber van 't zuiverste water, mijnheer Bartel. Een half uur lang, ja soms nog langer kon hij zich verdiepen in de beschouwing van een antiek bordje, een beeldje, en wanneer het lot wilde dat hij een schilderij, een Rembrandt bovenal, in 't oog kreeg, dan waren daarvan de ge- volgen niet te overzien. Koud eten, ruzie met z'n vrouw, die toch al niet gemakkelijk was en nog vele andere onaangename dingen. En 't ellendigste van de geheele zaak was dat Bartel doorgaans niet meer kon doen dan kijken naar de begeerlijkheden, omdat de rente van het kapitaal, waarvan de goede Bartel met zijn vrouw moest rondkomen, het niet toeliet Rembrandts en dergelijke in te slaan. Ze leefden stil samen op een eenvoudig bovenhuisje, stonden

JUBILEUM NEDERL. VAKVERBOND.

1 Januari was het 10 jaar geleden dat het Nederl. Vakverbond werd opgericht. Deze organisatie, die thans bijna 100.000 leden omvat, heeft veel gedaan om de vakbeweging in Nederland in moderne banen te leiden. Onze foto geeft het bestuur. Staande, v.l.n.r.: N. van Hinte, J. v. Zutten, E. Fimmen. Zittend, zelfde volgorde: P. Verdorst, J. v. d. Tempel, J. Oudegeest, H. J. Bruens.

UIT DE KRIJGSGEVANGENSCHAP ONTVLUCHT.

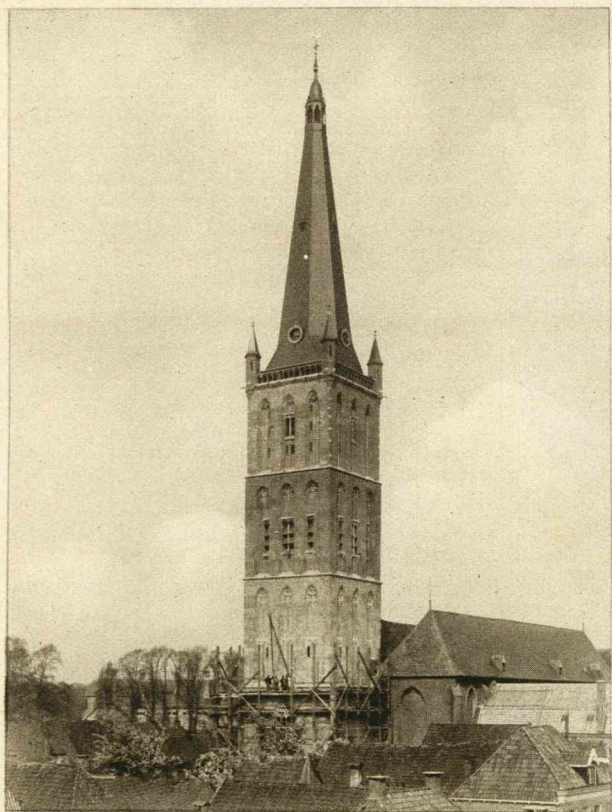
Een achttal Franche soldaten, die uit een Duitsch krijgsgevangenskamp ontvlucht, na vele avonturen en ontberingen, te Winterswijk de Hollandsche grens wisten te bereiken, waar zij door onzen fotograaf gekiekt werden. Het ligt in het voornemen der mannen, om over Engeland weder naar Frankrijk te vertrekken om zich weder bij het leger te voegen. (V.F.B.)

laat op, ontbeten laat, dronken laat koffie en dineerden laat, alleen gingen ze dan weer vroeg naar bed, omdat, wanneer de courant na het middageten gelezen was, er feitelijk weinig anders kon gebeuren dan naar bed te gaan, wanneer tenminste juffrouw Bartel juist dien avond geen zin had om haar echtvriend dwars te zitten met zijn kunstliefhebberij.

Een stille Donderdagavond. Juffrouw Bartel is toevallig in bovenomschreven stemming.

„Als jij”, begint ze, „niet zooveel geld had uitgegeven en nog uitgeeft voor al dien beroerden ouden rommel, dan waren we zeker al heel wat verder geweest dan we nu zijn.”

Dat was ineens een frontaanval op het zwakke punt. Ze bereikt ook haar doel. Bartel stuift op.

DE SINT-CLEMENTSTOREN TE STEENWIJK GERESTAUREERD.

Naar de plannen van den kundigen architect W. te Riele Gzn. uit Deventer heeft men onder leiding van den gemeente-architect van Steenwijk, den heer A. G. German Azn., in Mei 1912 een aanvang gemaakt met de zoo noodige restauratie van den bekenden St.-Clementstoren te Steenwijk. Thans, nu het werk voltooid is en de steigerwerken zijn weggenomen, verheft de oude, grijze kolossus zich weer in al zijn oorspronkelijke en rijke vormen. Trotsch en fier, staat hij daar, voortbrengsel der middeleeuwen, als een bewijs, tot welke hoogte de mensch zijn kunnen vermag op te voeren, indien hij zich met toewijding geeft aan zijn werk. — Foto links: nu de steigers zijn weggenomen, verheft de toren zich weer als een schoon stuk architectuur in prachtige lijnen. Midden: hoe noodig het was, dat de toren gerestaureerd werd: de muren totaal verweerd. Rechts: de toren, toen er in Mei 1912 aan zijn restauratie begonnen werd.

het bericht van den dood zijner oude, stokoude tante nog eens over, dat hij notabene van den notaris moest hooren die er bij vermeldde, dat zij hem een legaatje van duizend gulden had vermaakt.

„Duizend gulden”, glunderde Bartel weer, ondanks zichzelf, en dacht erbij, dat een zijner beste „ouwe vrienden” dat bedrag vroeg voor een paneeltje van Hondecoeter.

Alsof zijn vrouw zijn gedachten raadde, zei ze plotseling: „Bartel, as je 't waagt om ouwe rommel voor die centen te koopen, dan heb je geen leven meer.”

Dat was misschien wat overdreven uitgedrukt, maar 't was voor Bartel genoeg om het geliefde paneeltje in rook te zien verdwijnen.

Toen hij echter eenige dagen later met de duizend gulden in zijn zak naar huis ging, was het of een geheime macht hem naar den antiquiteiten-handelaar dreef, en met het besliste voornemen absoluut niets te koopen, stapte hij den winkel binnen. Hij wilde alleen zijn vriend maar eens groeten. Dat deed hij en vroeg toen het paneeltje te zien. Hij keek en keek . . . en plotseling keerde hij zich om en stormde den winkel uit.

„Ik koop het van je voor achthonderd gulden”, brulde hij zenuwachtig nog even in de winkeldeur.

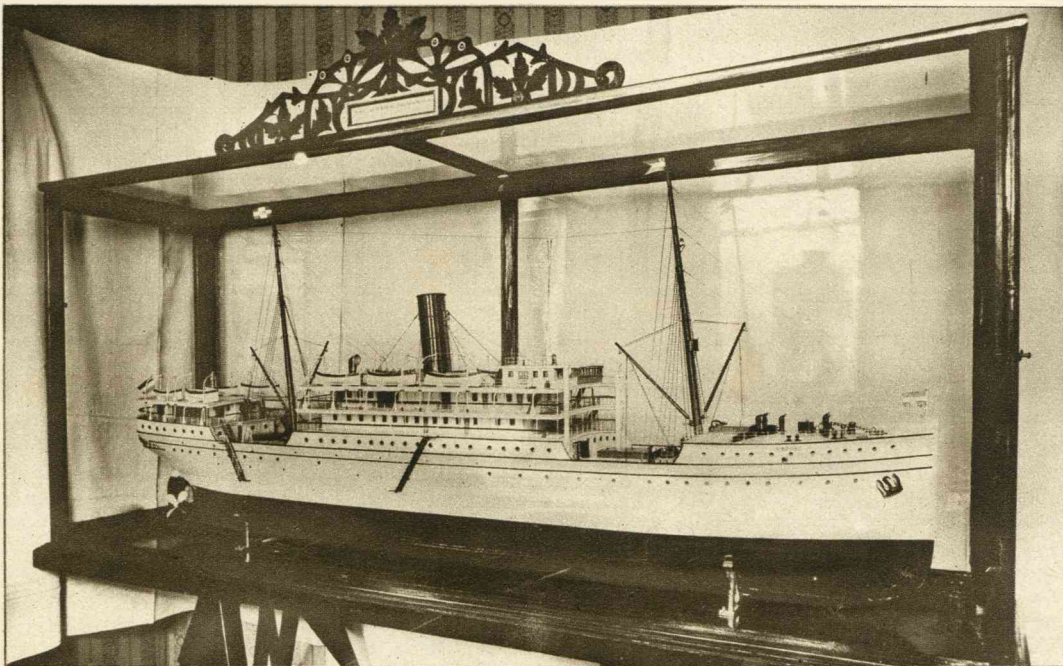
„Goed, goed!” riep zijn vriend hem na, „omdat jij het bent kun je 't . . .”

Maar Bartel was al haast thuis en hoofdschuddend keerde de winkelier naar z'n donker achterkamertje terug.

Bartel holde naar huis. Een zeer gecompliceerd plan was plotseling in zijn brein opgekomen, en hij begon direct te trachten het uit te werken.

„Dag vrouw,” riep hij zeer opgewekt binnenkomend. „Heb-ie ze?” was haar wedergroet.

Dadelijk voelde Bartel zich onaangenaam gestemd.

EEN KUNSTWERK.

Bovenstaande foto werd ons door onzen abonnee, den heer K. E. H. Steinmetz, Kepplerstraat 119, te 's-Hage toegezonden met verzoek om plaatsing in ons blad. De foto stelt voor een door genoemden heer in zijn vrije uren vervaardigd model van het s.s. „Sindoro” van de Stoomvaartmaatschappij de Rotterdam-Lloyd. Het is, op 1/50 van de werkelijke grootte, geheel van hout gemaakt op enkele voorwerpen na, die van metaal zijn. Het geheel, waarover 3 1/2 jaar is gewerkt, staat in een glazen kast ter lengte van 2.5 meter.

„Ja, natuurlijk, heb ik ze,” zei hij norsch.

„Geef hier dan”, noodigde mejuffrouw Bartel.

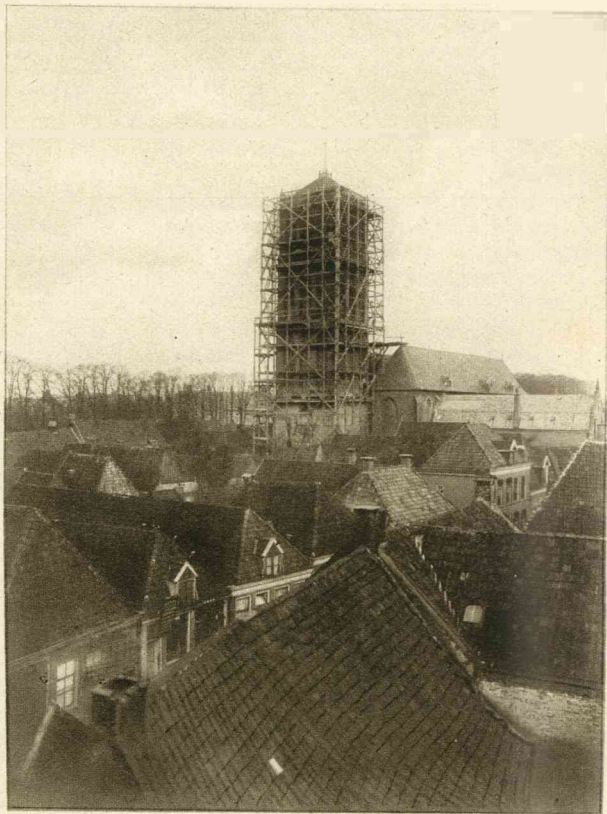
„Zeg, ben je nou heelemaal gek?” kon Bartel zich niet weerhouden te vragen. „Mot jij me es even vertellen, mevrouw,” (Bartel zei altijd „mevrouw” als hij woedend was), „mot jij me es even vertellen, mevrouw, van wie was die tante, van jou of van mij?”

„Van jou,” moest ze zeggen.

„Van wie zijn dus bijgevoegde centen, die ze heeft nagelaten, van jou of van mij?”

„Niet van jou,” zei mejuffrouw Bartel direct, zeer consequent. „Man en vrouw zijn één. Die centen zijn van ons allebei.”

Van dien kant had Bartel de zaak nog niet bekeken en

omdat hij geen kans zag op deze manier tot een bevredigende oplossing te geraken, begon hij maar met de uitwerking van zijn, volgens hem, weldoordacht plan.

„Laten we nou es verstandig praten, vrouw,” zei Bartel heel gemoedelijk. „Het is een uitgemaakte zaak, dat het geld van mij is; nu vraag ik je echter, omdat je me wel eens verweten hebt, dat andere mannen zoo dikwijls wat voor hun vrouwen meebrengen, wát wil je nu eens hebben dat ik voor jou meebreng? 't Kan me niet schelen wat het kost. Al moest ik voor jou die heele duizend gulden besteden, dan laat me dat volkomen onverschillig, want dat verwijt heeft me inderdaad zeer diep getroffen.”

Hij bracht zijn hand voor z'n oogen en keek tusschen zijn vingers door naar zijn vrouw, hoe die zijn mededeeling opnam. Het scheen toch wel eenigen indruk te maken, dacht Bartel.

„Man”, begon ze nogal lief, „laten we nu niets overijld doen. Denk er nu eerst nog eens over. Ik kan je natuurlijk wel zeggen wát ik graag zou willen hebben, maar dat is toch veel te duur.”

„Kan me niet schelen”, riep Bartel joviaal. „Zeg het maar gerust.”

„Nou, als je 't dan weten wilt, zoo'n breeden gouden armband met een paar echte steentjes daar heb ik mijn heele trouwen al naar verlangd.”

„k Ga hem dadelijk koopen,” en Bartel greep al naar zijn hoed.

„Man,” zei z'n vrouw, „laten we nu toch morgen samen gaan, dan kan ik hem toch zelf uitzoeken?”

„As-t-ie niet naar je zin is mag je 'm nog ruilen ook,” riep Bartel naar boven, want hij stond al beneden in de gang.

Tien minuten later stapte hij bij zijn kunstvriend den winkel binnen.

„Bennie,” begon Bartel, „ik heb een plan, een prachtig plan, en jij moet me helpen.”

„'t Is toch zuivere koffie?” vroeg Bennie, „anders laat ik me er niet mee in hoor! Geen knoeierijen. Dat heb ik nooit gedaan en . . .”

„Maar man,” zei Bartel, „denk jij dat ik me met zaakjes zou inlaten die . . .”

„Nee, nee, dan is 't in orde,” antwoordde Bennie, „maar je dee vanmiddag zoo gek en . . .”

„Luister nou,” zei Bartel. „Jij geeft me dat paneeltje voor achthonderd pop, hè?”

„Man, ik kan 't waarachtig niet doen! 'k Kan er toch niet op toelagen omdat jij een goeie kennis van me bent? En voor wat zou ik het voor achthonderd geven as ik er bij een ander meer van maken kan?”

Na lang loven en bieden werden ze

„Beroerde oude rommel?! Dat komt omdat jij er niet den minsten kijk op hebt. Jij weet niet eens te onderscheiden wat . . . enfin, la-me er maar over zwijgen.”

Bartel kan nooit uit zijn woorden komen als hij driftig is. „Wat,” snerpt zijn vrouw, „wát weet ik niet te onderscheiden? Ik weet bijvoorbeeld best te onderscheiden dat jij je door al die ouwe kerels, die dan zoogenaamd jouw vrienden zijn, mooie vrienden, laat wijsmaken wat ze willen! Als ze een ontbijtbordje op de markt koopen, slaan ze 't kapot. Dan lijmen ze 't weer, smeren er slik op en jij koopt het voor een rijksdaalder, knapperd!”

„Mensch, maak me niet dol en redeneer zoo stom niet! Je hebt er geen flauw besef van wat antiek en namaak is!”

„Is 't waar? Wil ik jouw es wat vertellen? Jij ben antiek, man! Jij gaat niet met je tijd mee. Wat geef je mij bijvoorbeeld. Heb ik de laatste twintig jaar van jou maar een paar oorbelletjes of zoo iets gehad? Nooit! Andere mannen brengen nog eens wat mee voor d'r vrouwen, maar jij, as jij wat meebrengt is het altijd iets uit een voorhistorisch tijdperk wat je an geen fatsoenlijk mensch kan laten zien, bah!”

Bartel geeft geen antwoord. Hij mompelt alleen iets wat ze niet verstaan kan, 't zal geen zegewensch geweest zijn, neemt zijn hoed en vertrekt. Hij deed het wel eens meer als 't nogal hoog liep. Dan ging hij in den avond naar een van zijn zoogenaamde „ouwe vrienden” en kalmeerde weer geheel temidden van de kunstschaten.

Kwam hij dan weer thuis dan deden ze beiden of er niets gebeurd was, zijn vrouw en hij, en bespraken het nieuws uit de courant. Deze avond zou echter een niet zoo rustig verloop hebben.

Toen Bartel weer thuis kwam vond hij zijn vrouw met stralende oogen en een zonnigen glimlach op het reeds vrij tanig gelaat.

„Wat is er?” vroeg hij. „Waarom lach je zoo idioot?”

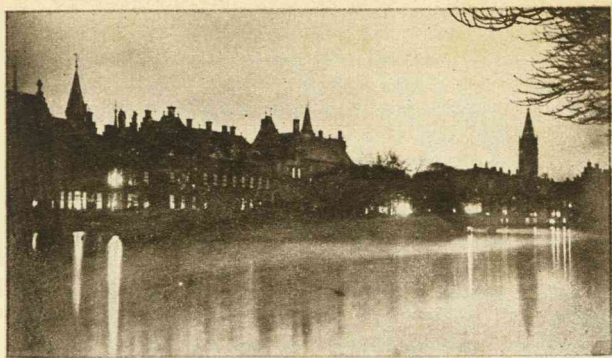
„Lach ik idioot?” vroeg ze, maar ze werd er absoluut niet korzellig onder en bleef maar lachen tot Bartel er bijna angstig van werd. „Zeg, ben je een beetje . . .?” Hij wees met zijn wijsvinger op zijn voorhoofd.

Toen werd ze ernstig. „Hier”, zei ze alleen, en ze reikte hem nu ineens deftig-ernstig een blad papier toe.

Hij las aandachtig. Werd rood, toen wit en barstte eindelijk in zenuwachtig lachen uit.

„Zeg, ben je soms een beetje . . .?” vroeg zijn vrouw bij wijze van wraakneming. „Mot jij zoo lachen as het eenige overgebleven familielid van je overleden is? Schamen mos jij je!”

Dat scheen Bartel eigenlijk zelf ook te vinden. Daarom trok hij met een hevige krachtsinspanning zijn gezicht in een meer ernstige plooi en las kalm

WINTERSTEMMING IN DE STAD.

Een onzer correspondenten zond ons de beide op deze pagina gereproduceerde stemmingsfoto's van den winter in de stad. De foto hierboven, voorstellend den Vijverberg (Min. van Buiten. Zaken) te 's-Gravenhage, werd des middags half vijf genomen. Op treffende wijze geeft zij de melancholische stemming weer, die gedurende de korte dagen op dezen tijd van den dag in de stad heerscht.

het dan toch eens voor acht honderd en vijftig gulden.

„Ik ben gek,” zei Bennie, „en 't is dat ik jou ken, maar vertellen doe ik het an geen mensch!”

„Dat is goed, juist wat ik van je wil,” viel Bartel in. „Luister nou verder.”

„Heb-ie nou een armband voor mijn vrouw? Een breeden, gouden armband met een paar echte steentjes? Hij mag niet meer kosten dan honderd vijftig gulden en dan hang jij an het paneeltje een prijs-briefje van honderd vijftig gulden en an den armband hang je een prijsbriefje van achthonderd en vijftig gulden. Snap je 't nou?”

Bennie knipoogde en snapte het en na een half uurtje stapte de slimme Bartel met zijn paneeltje en den armband met echte steentjes den winkel uit, zonder het legaat van zijn tante; dat had Bennie.

JONGE KONINGSTIJGERS.

Men zond ons vanuit Sumatra deze hoogstinteressante foto van een tweetal jonge koningstijgers, die, daar hun ouders tijdens de jacht zijn doodgeschoten, met de zuigflesch worden grootgebracht.

Ernstig stapte hij zijn huiskamer binnen en zette zwijsend het étui voor zijn ega op tafel. Zenuwachtig wikkeld zij het vloei-papier los en knipte het doosje open.

„O man prachtig, prachtig,” riep ze en ze vergat zich zoover dat ze Bartel zoende.

„Ja, ja,” weerde Bartel af, „'t is goed, hoor en — eh... vind je 't prachtig? 't Ver- tegenwoordigt een hooge waarde, vrouw, dus wees er in 's-hemels naam zuinig mee!”

Toen juffrouw Bartel zoo ernstig van de hooge waarde hoorde spreken ging ze meer kritiseerend onderzoeken en kreeg natuurlijk het briefje met den prijs erop in 't oog. Ze hikte van zenuwachtigheid en Bartel drukte zijn nagels in zijn

handpalmen. — „Kost dat . . . dat ding acht honderd en vijftig gulden?” gilte ze.

„Vrouw,” zei Bartel, „ik heb je een bewijs van groote afhankelijkheid willen . . .”

„Ruilen, direct ruilen! Ben je beduvelde? Om je zoo in je nek te laten zien? Achthonderd en vijftig gulden. Daar kan je toch waarachtig wel wat anders voor hebben? Waar heb-ie 't gekocht? O, 't adres staat op het doosje! Kom mee, Bartel, dadelijk, anders ruilt-ie 't nie meer. Wat heb-ie daar nog? Heeft-ie waarachtig weer zoo'n oud prul gekocht! Wat kost dat?”

„Honderd vijftig gulden”, fluisterde Bartel.

„Heb jij voor dat bekladderde plankie honderd en vijftig gulden gegeven? Enfin, dat mot jij weten, maar dat ding hier, dat gaan we dadelijk ruilen!”

Bartel zat met gesloten oogen in zijn leunstoel. Hij voorzag dingen, zóó verschrikkelijk, dat zijn verbeelding weigerde ze hem voor den geest te tooveren. Hij verrees als een automaat en volgde zijn woedende vrouw.

S. DE JAGER. †

Te Haarlem is op 29 December van het vorig jaar overleden de heer S. DE JAGER, stichter van de N.V. Nederl. Wapenmagazijn, v.h. S. de Jager te Haarlem. — Een dezer dagen overleed te Enschedé de heer G. J. VAN HEEK, oudste firmant en mede-oprichter van de firma Heek & Co, stichter van de N.V. Boekeloesche Stoomblekerij. De overledene was ridder in de Orde v. d. Ned. Leeuw, officier in de Orde v. Oranje-Nassau en bezitter der Kroonorde 3e klasse van Pruisen. — Te Haarlem is overleden de heer C. ROODENBURGH, districtsschoolopziener aldaar.

G. J. VAN HEEK. †

C. ROODENBURGH. †

Na een minuut of tien stonden ze weer voor Bennie, samen.

„Mijnheer,” zei juffrouw Bartel, „ik wil dien duren armband ruilen voor iets anders. Ik vind, dat er voor acht honderd en vijftig gulden, wel iets anders te koop is dan een armband. Ik knap er net zoo lief mijn huishouden wat voor op!”

„Heel goed, mevrouw,” antwoordde Bennie. „Ik kan u alles laten zien wat u wenscht.”

Bartel was in een stoel neergezakt. Hij zag lijkkleek. Zijn vrouw verdiepte zich in de beschouwing van een prachtig buffet.

„Moet ik het zeggen?” fluisterde Bennie achter haar rug tot Bartel. „Of betaal je bij?”

„Ik zal wel bijbetalen,” hikte Bartel.

Hoe, wist hij nu nog niet. 't Zou wel van 't kapitaal af

WINTERSTEMMING IN DE STAD.

Een foto van den Hoogwal te 's-Gravenhage, genomen om ongeveer half acht des avonds. Ook deze afbeelding typeert op treffende wijze, de stille, trieste verlatenheid van de winterstraat bij avond, waarvan de sombere stemming slechts een weinig gebroken wordt door de rij van lichtende lantaarns. (foto's Wolf).

moeten en dan minder rente; natuurlijk zou zijn vrouw het merken en dan . . . toen begaf zijn denkvermogen hem.

Hij zag als in een droom zijn vrouw met Bennie zaken afdoen.

Ze kocht een buffet, een Perzisch tapijt, een prachtige looper, vazen, tot ze aan het bedrag van acht honderd en vijftig gulden kwamen.

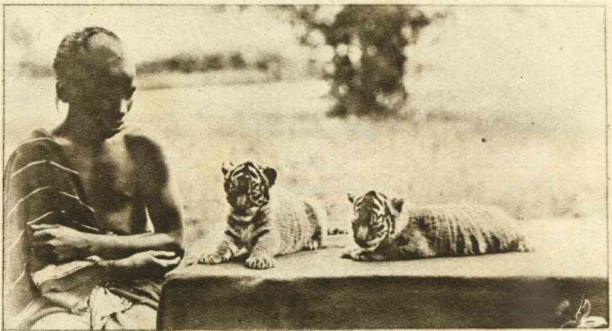
„Nou man, wat zeg je daar nou van? Ben ik niet veel verstandiger?”

Nou heb ik nog een armband ook en dien vind ik net zoo mooi als dien jij me gaf, voor vijf en zeventig gulden.

Ik begrijp het eigenlijk niet.

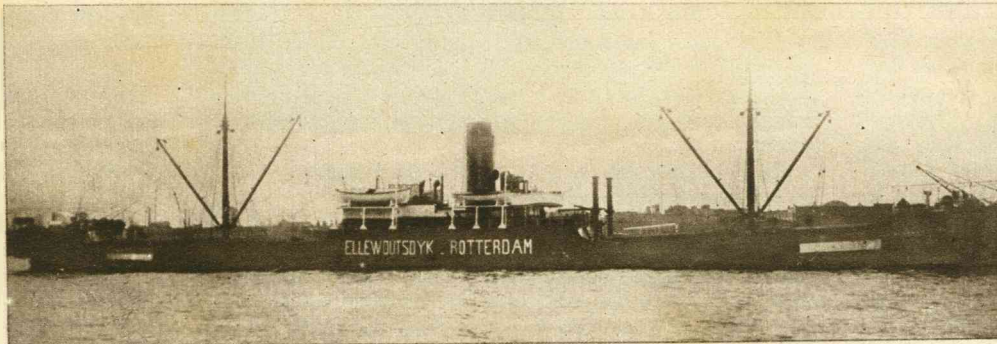
Wat zie je wit, man. Ben je niet erg lekker?”

„Ja, ik voel me heel goed,” antwoordde Bartel. „Alleen een klein beetje dof in mijn hoofd.”

JONGE KONINGSTIJGERS.

De „pleegvader”, tevens jager, van de beide jonge koningstijgers die met de zuigflesch worden grootgebracht.

DE „ELLEWOUTSDIJK” GEZONKEN.

Het s.s. „Ellewoutsdijk” van Rotterdam, dat op een mijn geloopt en gezonken is. Gelukkig zijn geen menschenlevens te betreuren. (V.F.B.)

„Nou, kom dan maar gauw mee naar huis, dan kun je direct onder de wol gaan.

Dag mijnheer,” zei juffrouw Bartel, „laat U dan overmorgen 't een en ander thuis bezorgen?”

„U kunt er op rekenen, mevrouw,” was het prompt antwoord. „Goedenavond mevrouw, mijnheer.”

„Dag mijnheer,” zei Bartel . . .

Drie-Koningendag

Verhaalden wij U vroeger al eens iets over den oorsprong van het Kerst- en Nieuwjaarsfeest, wij zullen u nu van het Drie-Koningenfeest eens een paar eigenaardigheden vertellen. Het Kerst- en Nieuwjaarsfeest viert iedereen mee, en men behoeft den menschen waarlijk niet te helpen onthouden, wanneer het tegen den tijd van de Kerstboomen, plumpuddings, visitekaartjes-van-de-geburen, warmen bisschopwijn, en poëzie van den aschman loopt. Maar met Drie Koningen is het anders gesteld.

Vraag eens zoo aan dezen en genen, op welken dag het Drie Koningen is, en er zullen er verscheidenen zijn, die met den mond vol tanden staan. En toch was oudtijds deze feestdag evenzeer in aanzien als de Kerstmis- en Nieuwjaarsfeesten. Hij besloot 't 13-dagen-durend Joelfeest of Zonnwende-feest der oude Germanen, dat gevierd werd ter eere der zon, die omstreeks Kerstmis na den kortsten dag als het ware opnieuw haar loop begint. Vroeger heette de Drie-Koningendag ook wel Dertiendag; immers hij is de dertiende van het feest, de twaalfde na den Kerstdag; in Engeland heet hij dan ook Twelfthday (twaalfde dag.)

De Drie-Koningendag heeft voor ons Christenen natuurlijk de betekenis van het feest der drie Koningen, (Casper, Melchior en Balthazar,) die het Kindje Jezus

kort na Zijne geboorte kwamen huldigen in den stal van Bethlehem. De gebruiken, bij de viering van het feest in sommige gewesten nog in zwang, houden in enkele opzichten nog verband met die van heidensche feesten. Zoo is het Drie-Koningenbrood wellicht te beschouwen als een offerkoek. De boon, die daarin gebakken wordt, en die dengene, die ze in zijn portie vindt, tot koning van het feest maakt, is vrij duister van oorsprong; de geleerden zijn het er niet over eens; over dien oorsprong dan; over die duisternis zijn ze het allang eens. Sommige denken aan een verband met het kiezen, dat in oude tijden met boonen, in later jaren met balletjes geschiedde, het zoogenaamde „balloteeren”.

Men wil ook wel beweren, dat deze boon haar aanzien ontleende aan het feit, dat de oude Germanen gedurende de twaalf Joeldagen geen boonen, hun voornaamste voedsel in het gewone doen, mochten eten, en de dertiende dag dus de boon, om zoo te zeggen, als voedsel herboren werd. Maar hiervoor is, lijkt mij, niet veel te voelen; immers we hebben altijd gehoord, dat dat winterfeest een gloeiende fuif bij de Germanen was, waarbij onze voorouders zich wel eens wat overaten en te diep in het glaasje keken, — of eigenlijk in den schedel keken, (want zooals we op school al leeren: ze dronken maar eventjes uit schedels;) en het was toen ook al: wie het onderste uit den schedel wil hebben, krijgt het deksel op zijn neus. Maar al wás dat twaalfdagig feest een vasten geweest, dan lijkt mij één zoo'n boon, die ook nog maar één Germaan eigenlijk krijgt, wel een magere vergoeding na twaalf dagen spening van dat kostelijke gerecht. Enfin, laten we de boon de boon laten. Ik ben ook een boon als ik 't snap.

Omtrent de gebruiken, in sommige streken op Driekoningen nog in zwang, nog in het kort een paar mededeelingen.

In de kleine dorpen op het platteland trekken op 6 Januari arme-menschen en kleine-kleuters langs de huizen met een goudpapieren ster in de hand, en daarbij zingen ze dan ouderwetsche liedjes, op de ster doelend die den drie Koningen den weg naar Bethlehem wees. De bedoeling van deze rondtrekkende zangers ligt minder in het duister dan de oorsprong van vele andere gebruiken; met andere woorden, deze goedeliën probeerden op die manier wat losse-centen bij mekaar te halen, wat hun veelal ook gelukte.

Ook het Kaarsje-springen is een eigenaardig pleziertje, dat op 6 Januari in afgelegen dorpen nog in zwang is, en menig lezeres of lezer kan zich dat spelletje natuurlijk nog best herinneren.

Een gebruik, dat nog niet lang geleden ook in Amsterdam in zwang was, is het te koop bieden van Koningsbrieven. Daarop waren dan afbeeldingen van allerlei personages, waaronder ook van een koning. Wie het prentje met den koning trok, was tot Koning gekozen.

Dit zijn zoowat de voornaamste gebruiken die bij de viering van het Drie-Koningenfeest te pas kwamen. Zooals gezegd, te plattelande hier en daar is er nog wel wat van over, maar in de steden moet je met een „kaarsje” naar de liefhebbers zoeken. En dat genoeglijke Koningschap, al was het dan maar voor één avond, en al waren je onderdanen slechts een handjevol bloedverwanten, buren en kennissen, je was dan toch Koning, o, zoo. Maar de menschen lijken tegenwoordig heelemaal geen eerezucht meer te hebben.

KYF-KYF.